

KARL MARX

TYÖPALKKA, HINTA JA VOITTO²³

ALKUHUOMAUTUKSIA

Kansalaiset!

Ennen kuin käyn käsiksi varsinaiseen aiheeseen, sallikaa minun tehdä eräitä alkuhuomautuksia.

Nykyisin vallitsee mannermaalla todellinen lakkoepidemia, ja palkankorotusvaatimus on tullut yleiseksi. Kysymys tulee käsiteltäväksi myös kongressissamme.²⁴ Teillä Kansainvälisen työväenliiton johtajina täytyy tässä tärkeässä kysymyksessä olla varma kanta. Sen tähden olen katsonut velvollisuudekseni käydä käsiksi asiaan perusteellisesti, silläkin uhalla, että panen kärsivällisyytenne kovalle koetukselle.

Toinen alkuhuomautus minun on tehtävä kansalaiseen Westoniin nähden. Hän ei ole teille vain esittänyt mielipiteitä, joiden hän tietää olevan työväenluokan keskuudessa äärimmäisen epäsuosittuja, vaan hän on puolustanut näitä mielipiteitä myös julkisesti luullen tekevänsä sen työväenluokan etujen nimessä. Jokaisen meistä täytyy kunnioittaa suuresti sellaista moraalisen rohkeuden osoitusta. Toivon, että esitelmäni jyrkästä sävystä huolimatta kansalainen Weston tulee sen lopussa näkemään, että olen yhtä mieltä siitä, mikä minusta näyttää olevan oikeana perusajatuksena hänen teeseissään, joita kuitenkin nykyisessä muodossaan pidän teoreettisesti väärinä ja käytännön kannalta vaarallisina.

Siirryn nyt tarkasteltavanamme olevaan asiaan.

1. TUOTANTO JA TYÖPALKKA

Kansalaisen Westonin todistelu perustuu itse asiassa kahteen olettamukseen:

1. että *kansallistuotteen paljous on jokin muuttumaton, pysyväinen määrä* eli, kuten matemaatikko sanoisi, *vakiosuure*;
2. että *reaalipalkkojen summa*, ts. sillä tavaramäärällä jonka

niillä voi ostaa mitattujen työpalkkojen summa, on *muuttumaton* summa, *vakiosuure*.

Mutta hänen ensimmäinen väitteensä on ilmeisesti virheellinen. Tulette huomaamaan, että tuotteen arvo ja paljous suurenevät vuosi vuodelta, että kansallisen työn tuotantovoimat kasvavat ja että tämän kasvaneen tuotannon kiertokululle välttämätön rahamäärä vaihtelee alituisesti. Mikä pätee koko vuoteen ja eri vuosiin niitä toisiinsa verrattaessa, se pätee myös vuoden jokaiseen erilliseen päivään. Kansallistuotteen paljous eli suuruus vaihtelee alituisesti. Se ei ole mikään *vakiosuure*, vaan *muuttuva* suure, eikä toisin voi ollakaan, vaikkei otettaisikaan lukuun väestön lukumäärän muutoksia, koska *pääoman kasautumisessa* ja *työn tuotantovoimassa* on alituista vaihtelua. Varmaa on, että jos tänään *yleinen palkkataso nousisi*, niin tämä nousu *sinänsä* ei *välittömästi* muuttaisi tuotteen paljoutta, olkoot sen lopulliset seuraukset mitkä tahansa. Sen lähtökohtana olisi aluksi asioiden nykyinen tila. Mutta jos kansallistuote oli *ennen* palkankorotusta *muuttuva* eikä *vakiosuure*, niin silloin se on palkankorotuksen *jälkeenkin* muuttuva eikä vakiosuure.

Mutta olettaakamme että kansallistuotteen määrä olisi *vakiosuure* eikä *muuttuva* suure. Silloinkin se, mitä ystävämme Weston pitää loogisena johtopäätöksensä, olisi vain perustelematon väite. Jos on määrätty luku, sanokaamme 8, niin tämän luvun *ehdoton* raja ei estä sen osien *suhteellisten* rajojen muuttumista. Jos voitto on 6 ja työpalkka 2, niin työpalkka voi nousta 6:een ja voitto laskea 2:een ja kuitenkin kokonaismäärä on 8. Näin siis tuotepaljouden pysyvyys ei suinkaan todistaisi työpalkan summan pysyvyyttä. Kuinka sitten ystävämme Weston todistaa työpalkan summan pysyvyyden? Vain väittämällä sitä.

Mutta jos olettaisimmekin hänen väitteensä oikeaksi, niin sen pitäisi vaikuttaa kahteen suuntaan, kun hän sen sijaan antaa sen vaikuttaa vain yhteen suuntaan. Jos palkkasumma on vakiosuure, niin sitä ei voida suurentaa eikä pienentää. Jos siis työläiset, pyrkiesään saamaan ohimenevän palkankorotuksen, menettelevät tyhmästi, niin kapitalistit menettelevät yhtä tyhmästi pyrkiesään saamaan aikaan ohimenevän palkanalennuksen. Ystävämme Weston ei kiistä, että tietyissä olosuhteissa työläiset *voivat* pakottaa kapitalistit korottamaan palkkaa, mutta koska palkkasumma on hänestä luonnostaan vakio, niin vastavaikutuksenkin täytyy seurata. Mutta toisaalta hän tietää myös sen, että kapitalistit *voivat* väkisin alentaa palkkaa ja todellakin pyrkivät tekemään sitä alinomaa. Palkkavakio-periaatteen mukaan vastavaikutuksen täytyy tässä tapauksessa seurata yhtä hyvin kuin edellisessäkin. Työläiset menettelevät sen tähden oikein, jos he nousevat vastustamaan palkanalennusyrityksiä tai jo toimeenpantuja palkanalennuksia. He ovat siis oikeassa pakottaessaan *korottamaan palkkaa*, sillä jokainen palkanalennusta *vastustava toimenpide* on *toimenpide* palkankorotuksen puolesta. Kansalaisen Westonin itsensä esittämän *palkkavakio*-periaatteen mukaan työläisten pi-

tää sen tähden tietyissä olosuhteissa liittyä yhteen ja taistella palkankorotuksen puolesta.

Jos hän kiistää tämän johtopäätöksen, niin hänen täytyy luopua siitä olettamuksesta, josta se johtuu. Siinä tapauksessa hänen ei pidä sanoa, että palkkasumma on *vakiosuure*, vaan että — vaikka se ei voi eikä saakaan *kohota* — se voi ja sen täytyy *aleta* aina kun pääoma tahtoo sitä alentaa. Jos kapitalistia huvittaa ruokkia teitä perunoilla lihan asemesta ja kauralla vehnän asemesta, niin teidän täytyy pitää hänen tahtoaan kansantaloustieteen lakina ja alistua siihen. Jos jossakin maassa palkkataso on korkeampi kuin toisessa, esim. Yhdysvalloissa korkeampi kuin Englannissa, niin teidän on selitettävä, että tämä palkkatason erilaisuus johtuu Amerikan ja Englannin kapitalistien tahdon erilaisuudesta — metodi, joka kylläkin suuresti yksinkertaistaisi ei vain taloudellisten ilmiöiden, vaan myös kaikkien muiden ilmiöiden tutkimista.

Mutta siinäkin tapauksessa voisimme kysyä, *miksi* amerikkalaisen kapitalistin tahto on erilainen kuin englantilaisen kapitalistin. Voidaksemme vastata tähän kysymykseen on siirryttävä *tahdon* piirin ulkopuolelle. Pappi voi sanoa, että jumala tahtoo Ranskassa toista kuin Englannissa. Jos vaadin häntä selittämään tämän tahdon kaksinaisuuden, hänellä saattaa olla otsaa vastata, että jumalaa huvittaa tahtoa Ranskassa toista kuin Englannissa. Mutta ystävämme Weston on varmasti viimeinen ottamaan todistusperusteeksi kaiken järjellisen ajattelun täydellisen kiistämisen.

Kapitalisti *tahtoo* tietenkin ottaa niin paljon kuin mahdollista. Meidän tehtävänäemme ei suinkaan ole jaaritella hänen *tahtomuksistaan*, vaan tutkia hänen *voimaansa*, *tämän voiman rajoja* ja *näiden rajojen luonnetta*.

2. TUOTANTO, TYÖPALKKA, VOITTO

Kansalaisen Westonin meille pitämän esitelmän ajatuksen olisi voinut mahdollistaa pähkinänkuoreen.

Hänen koko pohdiskelunsa sisältyy seuraavaan: jos työväenluokka pakottaa kapitalistiluokan maksamaan sille rahapalkan muodossa 5 šillingiä 4 šillingin asemesta, niin kapitalisti antaa sitä vastaan tavaran muodossa 4 šillingin arvon 5 šillingin arvon asemesta. Työväenluokan pitäisi silloin maksaa 5 šillingiä siitä, minkä se ennen palkankorotusta osti 4 šillingillä. Mutta miksi asianlaita on näin? Miksi kapitalisti antaa 5 šillingistä vain 4 šillingin arvon? Siksi että palkkasumma on vakio. Mutta miksi se on määritelty tavara-arvoina 4 šillingiksi? Miksei 3:ksi tai 2:ksi tai joksikin muuksi summaksi? Jos palkkasumman suuruus on jonkin niin kapitalistin kuin työläisenkin tahdosta riippumattoman taloudellisen lain säätämä, niin kansalaisen Westonin pitäisi ennen muuta esittää tämä laki ja todistaa se. Hänen täytyisi tämän lisäksi todistaa, että palkkasumma, joka kunakin kyseessä olevana ajankohtana on tosiasiallisesti maksettu,

vastaa aina tarkalleen välttämätöntä palkkasummaa eikä poikkeaa siitä milloinkaan. Jos toisaalta palkkasumman kyseiset rajat riippuvat *pelkästään* kapitalistin *tahdosta* tai hänen ahneutensa rajoista, niin ne ovat mielivaltaisia rajoja. Niissä ei ole mitään välttämätöntä. Ne voivat muuttua kapitalistin tahdon *mukaan* ja siis myös *vastoin* hänen tahtoaan.

Kansalainen Weston havainnollisti teoriaansa seuraavasti: kun soppavati, josta määrätyn henkilömäärän on syötävä, sisältää tietyn määrän soppaa, niin lusikoiden suureneminen ei lisää sopian määrää. Suotakoon minulle anteeksi, mutta tämä havainnollistaminen tuntuu minusta melko sopimattomalta. Se tuo mieleeni erään vertauksen, jota Menenius Agrippa käytti. Kun Rooman plebeijit tekivät lakon Rooman patriiseja vastaan, niin patriisi Agrippa selitti heille, että patriisien vatsa ruokkii valtioruumiin plebeijijäseniä. Agrippa ei kuitenkaan voinut todistaa, että toisen ihmisen jäseniä ravitaan täyttämällä toisen vatsaa. Kansalainen Weston puolestaan on unohtanut, että vadissa, josta työläiset syövät, on kansallisen työn koko tuote, ja syynä siihen, että he eivät voi ottaa siitä enempää, ei ole vadin pienuus eikä sen sisällön vähyyys, vaan yksinomaan heidän lusikkansa pienuus.

Millä tempulla kapitalisti saa annetuksi 5 šillingistä 4 šillingin arvon? Korottamalla myymiensä tavaroiden hintaa. Mutta riippuko hinnankorotus tai yleisemmin sanottuna tavaroiden hinnan muutos, riippuvatko itse tavaroiden hinnat pelkästä kapitalistien tahdosta? Vai ovatko päinvastoin tietyt olosuhteet välttämättömät, jotta tämä tahto saatettaisiin voimaan? Ellei, niin markkinahintojen kohoaminen ja laskeminen, alituinen muuttuminen ovat ratkaisematon arvoitus.

Kun kerran oletamme, ettei ole tapahtunut mitään muutosta enempää työn tuotantovoimassa kuin käytössä olevan pääoman ja työn määrässä eikä rahan arvossa, jossa tuotteiden arvot arvioidaan, vaan on *muuttunut ainoastaan palkkataso*, niin kuinka tämä *palkankorotus* voi vaikuttaa *tavaroiden hintaan*? Vain vaikuttamalla näiden tavaroiden kysynnän ja tarjonnan väliseen tosiasialliseen suhteeseen.

On totta, että työväenluokka kokonaisuudessaan käyttää ja sen täytyy käyttää tulonsa *välttämättömyystarvikkeisiin*. Yleinen palkkatason kohoaminen aiheuttaisi sen tähden *välttämättömyystarvikkeiden* kysynnän lisääntymisen ja sen seurauksena myös niiden *markkinahintojen* kohoamisen. Kapitalisteille, jotka tuottavat näitä tarvikkeita, heidän tavaroidensa markkinahintojen kohoaminen korvasi heidän maksamiensa palkkojen korotuksen. Mutta kuinka on toisten kapitalistien laita, jotka *eivät* tuota välttämättömyystarvikkeita? Ja älkää luulko, että niitä on kourallinen. Kun otatte huomioon, että kaksi kolmasosaa kansallistuotteesta kuluttaa väestön viidesosa — tai jopa vain seitsemäsosa, kuten eräs alahuoneen jäsen väitti hiljattain — niin ymmärrätte, mikä suunnaton osa kansallistuotteesta täytyy tuottaa ylellisyyesineiden muodossa tai *vaihtaa* niihin ja mikä

suunnaton määrä välttämättömyystarvikkeita täytyy tuhлата lakeijoiden, hevosten, kissojen jne. ylläpitoon; tämä tuhlaus, kuten kokeemuksesta tiedämme, pienenee huomattavasti aina silloin, kun välttämättömyystarvikkeiden hinnat kohoavat.

Minkälainen siis olisi niiden kapitalistien asema, jotka *eivät* tuota välttämättömyystarvikkeita? He eivät voisi korvata yleisestä palkankorotuksesta aiheutuvaa *voiton suhdeluvun pienenemistä korottamalla tavaroidensa hintoja*, koska näiden tavaroiden kysyntä ei lisääntyisi. Heidän tulonsa pienenesi, ja tästä pienentyneestä tulosta heidän täytyisi maksaa enemmän samasta määrästä kallistuneita välttämättömyystarvikkeita. Eikä siinä vielä kaikki. Koska heidän tulonsa pienenesi, heidän täytyisi vähentää myös ylellisyysesineiden kulutusta, ja tällä tavalla vähenisi heidän omien tavaroidensa keskinäinen kysyntä. Tämän kysynnän pienentymisen seurauksena alenisivat heidän tavaroidensa hinnat. Siis noilla teollisuusaloilla ei *voiton suhdeluku pienenesi* yksinomaan palkkatason yleisen kohoamisen vaikutuksesta, vaan myös yleisen palkankorotuksen, välttämättömyystarvikkeiden hintojen nousun ja ylellisyysesineiden hintojen laskun yhteisestä vaikutuksesta.

Mitä seurauksia olisi tästä eri teollisuusaloilla käytettävien pääomien *voiton suhdeluvun erilaisuudesta*? Tietysti samoja kuin kaikissa niissä tapauksissa, jolloin eri tuotantoalojen *keskimääräisissä voiton suhdeluvuissa* syntyy jostakin syystä erilaisuutta. Pääoma ja työ siirtäisivät vähemmän tuottavilta aloilta tuottavammille, ja tätä siirtymistä kestäisi niin kauan, kunnes tarjonta toisilla teollisuusaloilla kasvaisi lisääntyntä kysyntää vastaavaksi ja toisilla alenisi pienentyntä kysyntää vastaavaksi. Tämän muutoksen *tapahduttua voiton suhdeluku* eri teollisuusaloilla *olisi jälleen tasoissa*. Koska koko siirtyminen alunperin aiheutui vain erilaisten tavaroiden tarjonnan ja kysynnän välisen suhteen muuttumisesta, niin syyn kadottua lakkaisi myös sen vaikutus ja *hinnat* palaisivat aikaisempaan tasoonsa ja tasapainoon. Palkankorotuksen aiheuttama *voiton suhdeluvun pienentyminen* ei rajoittuisi koskemaan erillisiä teollisuusaloja, vaan olisi *yleinen*. Olettamuksemme mukaisesti ei tapahtuisi muutosta enempää työn tuotantovoimassa kuin tuotteiden kokonaismäärässäkään, *vaan kysymyksessä oleva tuotemäärä muuttaisi vain muotoaan*. Suurempi osa tuotemäärästä olisi nyt välttämättömyystarvikkeiden muodossa, pienempi osa ylellisyysesineiden muodossa tai, mikä olisi aivan sama, pienempi osa vaihdettaisiin ulkomaisiin ylellisyystavaroihin ja kulutettaisiin alkuperäisessä muodossaan tai, mikä taas olisi aivan sama, suurempi osa kotimaisesta tuotemäärästä vaihdettaisiin ulkomaisiin välttämättömyystarvikkeihin ylellisyysesineiden asemesta. Palkkatason yleinen kohoaminen aiheuttaisi sen tähden markkinahintojen ohimenevän häiriön jälkeen vain voiton suhdeluvun yleisen pienenemisen ilman mitään pitkäaikaista tavaroiden hintojen muuttumista.

Jos minulle sanotaan, että edellä olevassa todistelussani olen otak-

sunut, että koko palkanlisäys käytetään välttämättömyystarvikkeisiin, niin vastaan siihen, että olen esittänyt kansalaisen Westonin mielipiteelle suotuisimman oletuksen. Jos palkanlisäys käytettäisiin esineisiin, joita työläiset eivät aikaisemmin kuluttaneet, heidän ostovoimansa tosiasiallinen lisääntyminen ei kaipaasi mitään todisteluja. Koska tämä heidän ostovoimansa suureneminen on kuitenkin vain seuraus palkankorotuksesta, niin sen täytyy vastata tarkalleen kapitalistien ostovoiman vähentymistä. Tavaroiden *kokonaiskysyntä ei* sen tähden *lisääntyisi*, vaan tämän kysynnän koostumuksen osat *muuttuisivat*. Toisella puolella tapahtunut kysynnän väheneminen tasoittaisi toisella puolella tapahtuneen kysynnän lisääntymisen. Koska kokonaiskysyntä pysyy siten muuttumattomana, niin tavaroiden markkinahinnoissa ei tapahdu mitään muutosta.

Joudutaan siis seuraavan pulman eteen: joko palkanlisäys käytetään tasaisesti kaikkiin kulutusesineisiin, ja tässä tapauksessa kysynnän lisääntyminen työväenluokan taholta tulee korvatuksi kysynnän vähentymisellä kapitalistiluokan taholta, tai palkanlisäys käytetään vain joihinkin esineisiin, joiden markkinahinnat ohimenevästi nousevat, ja tällöin siitä johtuva voiton suhdeluvun suureneminen tietyillä teollisuusaloilla ja vastaava voiton suhdeluvun pieneminen muilla aloilla aiheuttavat muutoksen pääoman ja työn jakautumisessa niin pitkäksi aikaa, kunnes tarjonta kohoaa toisilla teollisuusaloilla ilmevästi lisääntynyttä kysyntää vastaavasti ja toisilla teollisuusaloilla laskee vähentynyttä kysyntää vastaavasti. Ensimmäisessä olettamassamme tapauksessa ei tapahdu mitään muutosta tavaroiden hinnoissa. Toisessa tapauksessa tavaroiden vaihtoarvot vakaantuvat markkinahintojen heilahtelujen jälkeen entiselle tasolle. Kummankaan oletuksen mukaan ei palkkatason yleinen kohoaminen aiheuta viime kädessä mitään muuta kuin voiton suhdeluvun yleisen pienemisen.

Kiihottaakseen mielikuvitustanne kansalainen Weston kehotti ajattelemaan niitä vaikeuksia, joita Englannin maatyöläisten palkkojen yleinen kohoaminen 9:stä 18:aan šillingiin synnyttäisi. Ajatelkaahan toki, hän huudahti, välttämättömyystarvikkeiden kysynnän suunnaton lisääntymistä ja siitä johtuvaa hirvittävää hintojen nousua! Tiedättehän kaikki, että Amerikan maatyöläisten keskipalkat ovat enemmän kuin kaksi kertaa Englannin maatyöläisten keskipalkkoja suuremmat, vaikka maataloustuotteiden hinnat ovat Yhdysvalloissa alhaisemmat kuin Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja vaikka Yhdysvalloissa vallitsevat samat yleiset suhteet pääoman ja työn välillä kuin Englannissa ja vaikka vuotuinen tuotemäärä Yhdysvalloissa on paljon pienempi kuin Englannissa. Minkä tähden siis ystävämme lyö hätärumpua? Vain kiertääkseen kysymyksen, joka todella on ratkaistavanamme. Äkillinen palkankorotus 9:stä 18:aan šillingiin merkitsisi palkan äkillistä kohoamista 100 prosentilla. Emme kuitenkaan lainkaan keskustele kysymyksestä, voidaanko Englannissa yhtäkkiä kohottaa yleistä palkkatasoa 100 prosentilla.

Meillä ei ylipäänsä ole mitään tekemistä korotuksen suuruuden kanssa, joka kussakin konkreettisesti tapauksessa riippuu kyseisistä olosuhteista ja jonka täytyy vastata niitä. Tehtävänäme on vain selvittää, mitä seuraa palkkatason yleisestä kohoamisesta siinäkin tapauksessa, jos se rajoittuisi vain yhteen prosenttiin.

Jätän ystävämme Westonin keksimän 100 prosentin kohoamisen sivuun ja kiinnitän huomiotanne siihen tosiasialliseen palkkojen kohoamiseen, joka tapahtui Isossa-Britanniassa vuosina 1849—1859.

Kaikki te tunnette vuodesta 1848 voimassa olevan lain 10-tuntisesta tai oikeammin 10¹/₂-tuntisesta työpäivästä. Se oli suurimpia taloudellisia muutoksia, joita olemme nähneet. Se merkitsi äkillistä ja pakollista palkan kohoamista ei vain joillakin paikallisilla ammattialoilla, vaan johtavilla teollisuusaloilla, joihin nojaten Englanti pitää herruutta maailmanmarkkinoilla. Se oli palkankorotus, joka suoritettiin erikoisen epäsuotuisissa olosuhteissa. Tohtori Ure, professori Senior ja kaikki muut porvariston etuja ilmaisevat viralliset taloustieteilijät *todistelivat* — ja todettakoon, paljon paremmin perusteluin kuin ystävämme Weston — että tuo laki tulisi soittamaan kuolinkelloja Englannin teollisuudelle. He todistelivat, ettei kysymys ole pelkästään tavallisesta palkankorotuksesta, vaan sellaisesta palkankorotuksesta, jonka on aiheuttanut käytettävän työmäärän pieneneminen ja joka perustuu siihen. He väittivät, että kahdestoista tunti, joka tahdotaan ottaa kapitalistilta, oli juuri ainoa tunti, josta hän saa voittonsa. He uhkasivat kasautumisen vähenemisellä, hintojen nousulla, markkinoiden menettämisellä, tuotannon supistumisella, siitä johtuvalla uudella palkanalennuksella ja lopullisella perikadolla. He jopa selittivät, että Maximilien Robespierren lait maksimista²⁵ ovat siihen verrattuna pikkujuttu, ja tietystä miehestä he olivat oikeassa. Entä mikä oli tulos? Tehdastyöläisten rahapalkan kohoaminen huolimatta työpäivän lyhenemisestä, työssäolevien tehdastyöläisten lukumäärän huomattava lisääntyminen, tehdastuotteiden hintojen jatkuva aleneminen, tehdastyöläisten työn tuotantovoiman ihmeellinen kehitys, tehdastuotteiden menekkimarkkinain ennenkuulumattomasti edistyvä laajentuminen. Manchesterissa Tieteen edistämisseuran kokouksessa kuulin vuonna 1861 herra *Newmanin* myöntävän, että hän, tohtori Ure, Senior ja kaikki muut taloustieteen viralliset edustajat olivat erehtyneet, kun sen sijaan kansan vaisto oli osoittautunut oikeaksi. En tarkoita professori Francis Newmania, vaan herra W. Newmania²⁶, jolla on kansantaloustieteessä huomattava asema *Thomas Tooken* »*History of Pricesin*» avustajana ja julkaisijana, tämän mainion teoksen, josta käy selville hintojen historia vuodesta 1793 vuoteen 1856. Jos ystävämme Westonin piintyneet ajatukset muuttumattomasta palkkasummasta, pysyvistä tuotemäärästä, työn tuotantovoiman pysyvistä tasosta ja kapitalistien pysyvistä tahdosta ja hänen kaikki muut vakionsa ja lopullisuutensa olisivat oikeita, niin silloin professori Seniorin synkät ennustukset olisivat oikeita ja väärässä olisi Robert Owen, joka jo vuonna 1815 julisti

työpäivän yleisen lyhentämisen ensimmäiseksi työväenluokan vapauttamista valmistelevalle toimenpiteeksi²⁷ ja toteutti sen omin päin käytännössä riskistä ja yleisestä ennakkoluulosta huolimatta kuto-matehtaassaan New Lanarkissa.

Juuri samaan aikaan, kun 10 tunnin laki tuli voimaan ja sitä seurasi palkkojen korotus, Isonsa-Britanniassa oli havaittavissa *maatyo-läisten palkkojen yleistä kohoamista* syistä, joita tässä on tarpeetonta esittää.

Jottei teillä syntyisi väärinkäsityksiä, haluan tehdä eräitä ennak-kohuomautuksia, vaikka ne välittömän tavoitteeni kannalta eivät olekaan tarpeen.

Jos mies saa 2 šillingin viikkopalkkaa ja jos hänen palkkansa nousee 4 šillingiin, niin *palkkataso* kohoaa 100 prosentilla. *Palkka-tason* kohoamisen kannalta tämä palkanlisäys vaikuttaa suurelta, vaikka *todellinen palkkasumma*, 4 šillingiä viikossa, jää edelleenkin kurjan alhaiseksi nälkäpalkaksi. Teidän ei siis pidä antaa juhllalliselta kajahtavien palkkatasoprosenttien eksyttää itseänne. Teidän pitää aina kysyä, kuinka suuri se oli *alunperin*.

Edelleen ei ole vaikeaa käsittää, että jos 10 työläistä saa viikossa 2 šillingiä kukin, 5 työläistä 5 šillingiä kukin ja edelleen 5 työläistä 11 šillingiä kukin, niin nämä 20 saavat viikossa yhteensä 100 šillingiä eli 5 puntaa. Jos sitten heidän viikkopalkkansa *kokonaisumma* nousee sanokaamme 20 prosentilla, niin se kohoaa 5:stä 6 puntaan. Ottaen keskimäärän, voimme sanoa, että *yleinen palkkataso* on kohonnut 20 prosentilla, vaikka itse asiassa 10 työläisen palkka pysyy ennallaan, 5 työläistä käsittävän ryhmän työpalkka kohoaa kutakin työläistä kohti vain 5 šillingistä 6 šillingiin ja toisen 5 työläistä käsittävän ryhmän palkkasumma 55 šillingistä 70 šillingiin. Puolet työläisistä ei ylipäänsä olisi parantanut asemaansa, neljäsosa heistä aivan mitättömässä määrässä ja vain neljäsosa olisi tosiasiallisesti saanut parannuksen. Kuitenkin *keskimääräisesti* laskien näiden 20 työläisen yhteinen palkkasumma olisi kohonnut 20 prosentilla, ja mikäli otetaan lukuun koko pääoma, joka käyttää näitä työläisiä, ja heidän tuottamiensa tavaroiden hinnat, niin asia olisi aivan sama kuin jos he kaikki olisivat tasasuhteisesti tulleet osallisiksi keskimääräisestä palkankorotuksesta. Mainitsemassamme maatyöläisiä koskevassa tapauksessa, kun palkkataso Englannin ja Skotlannin joissain kreivikunnissa on kovin erilainen, korotuksen vaikutus työläisiin oli hyvin erilainen.

Lopuksi sinä aikana, jolloin tuo palkankorotus tapahtui, oli päinvastaiseen suuntaan vaikuttavia seikkoja, kuten esim. Venäjän sodan²⁸ aiheuttamat uudet verot, maatyöläisten asuintalojen joukoittainen hävittäminen²⁹ jne.

Näiden monien ennakkohuomautusten jälkeen totean, että vuonna 1849—1859 Ison-Britannian maatyöläisten keskimääräinen palkkataso *kohosi noin 40 prosentilla*. Väitteeni todistukseksi voisin esittää lukuisasti yksityiskohtia, mutta tähän tarkoitukseeni katson riit-

täväksi viitata tunnontarkkaan, kriittiseen esitelmään, jonka herra *John C. Morton* vainaja piti vuonna 1859 Lontoon Taideseurassa³⁰ aiheesta: »*The Forces used in Agriculture*». Herra Morton esittää tietoja, jotka hän on ottanut laskuista ja muista todellisista asiakirjoista noin sadalta maatilalta 12:sta Skotlannin ja 35:stä Englannin kreivikunnasta.

Ystävämme Westonin mielipiteen mukaan, varsinkin jos otetaan huomioon tehdastyöläisten palkkojen samanaikainen kohoaminen, vuosina 1849—1859 olisi pitänyt tapahtua tavaton maataloustuotteiden hintojen nousu. Entä miten kävi todellisuudessa? Huolimatta Venäjän sodasta ja useista huonoista sadoista vuosina 1854—1856 Englannin johtavan maataloustuotteen, vehnän, keskihinta, joka vuosina 1838—1848 oli noin 3 puntaa quarterilta, aleni noin 2 puntaan 10 sillingiin quarterilta vuosina 1849—1859. Se merkitsee, että vehnän hinta aleni enemmän kuin 16 prosenttia samalla kun maatyöläisten palkat kohosivat keskimäärin 40 prosenttia. Samana aikana, jos kauden loppua verrataan sen alkuun, siis vuotta 1859 vuoteen 1849, virallisesti todettu köyhäläisyys väheni 934 419 henkilöstä 860 470 henkilöön, so. 73 949 henkilöllä. Myönnän, että tämä on hyvin pientä vähenemistä, josta seuraavina vuosina tuli jälleen loppu, mutta kuitenkin se on vähenemistä.

Saatetaan sanoa, että viljalakien³¹ kumoamisen seurauksena ulkomaisen viljan tuonti lisääntyi vuosina 1849—1859 enemmän kuin kaksinkertaisesti verrattuna vuosiin 1838—1848. Entä mitä siitä seuraa? Kansalaisen Westonin kannalta katsoen olisi voitu odottaa, että tämä äkillinen, valtava ja alituisesti lisääntyvä kysyntä ulkomaisilla markkinoilla tulisi kohottamaan maataloustuotteiden hinnat tavattoman korkeiksi, koska lisääntyneen kysynnän vaikutus pysyy samana riippumatta siitä, kasvaako kysyntä ulkomailla vai kotimaassa. Entä miten kävi todellisuudessa? Muutamia huonoja satovuosia lukuunottamatta Ranskassa kuului tuona kautena alinomaa valituksia viljanhintojen romahduksellisen laskun vuoksi, amerikkalaisten täytyi useaan otteeseen polttaa liikatuotteensa, ja Venäjä, jos voimme uskoa herra Urquhartia, lietsoi sisällissotaa Yhdysvalloissa⁴, koska jenkkien kilpailu Euroopan markkinoilla supisti sen maataloustuotteiden vientiä.

Abstraktiseen muotoon pelkistettynä kansalaisen Westonin mielipide olisi seuraava: kaikinainen kysynnän lisääntyminen tapahtuu aina tietyn tuotemäärän perustalla. Siksi se *ei koskaan voi lisätä kysytyjen tavaroiden tarjontaa, vaan vain kohottaa niiden rahahintaa*. Aivan tavallinen tarkastelu osoittaa kuitenkin, että kysynnän lisääntyminen ei eräissä tapauksissa muuta lainkaan tavaroiden markkinahintoja, kun taas toisissa tapauksissa se aiheuttaa markkinahintojen ohimenevää nousua, jota seuraa tarjonnan lisääntyminen. Tämän tarjonnan lisääntymisen johdosta hinnat laskevat jälleen entiselle tasolle ja eräissä tapauksissa entistä tasoa *alemmaksi*. Ongelman ehtoja ei muuta vähääkään se, aiheutuuko kysynnän lisääntyminen

palkankorotuksista vai jostakin muusta syystä. Kansalaisen Westonin kannalta tätä yleistä ilmiötä olisi yhtä vaikea selittää kuin sitä ilmiötä, joka johtuu poikkeuksellisista oloista, nimittäin palkankorotuksesta. Sen vuoksi hänen perustelunsa ei todista kerrassaan mitään tarkastelemassamme kysymyksessä. Se osoittaa vain, että hän ei kykene ottamaan selvää laeista, joiden vaikutuksesta kysynnän lisääntyminen aiheuttaa tarjonnan lisääntymistä eikä suinkaan markkina-hintojen ehdotonta nousua.

3. TYÖPALKKA JA RAHA

Toisena keskustelupäivänä ystävämme Weston esitti vanhan väitteensä uudessa muodossa. Hän sanoi: rahapalkkojen yleisen kohoamisen seurauksena tarvitaan enemmän käteistä rahaa näiden palkkojen maksamiseen. Koska rahan määrä on *pysyvä*, niin kuinka voidaan tällä pysyvällä rahamäärällä maksaa kohonneet työpalkat? Ensin oli vaikeutena se, että työläisten rahapalkan kohotessa heille tuleva tavaramäärä on siitä huolimatta vakio; nyt on vaikeutena se, että rahapalkka kohoaa, vaikka tavaramäärä on vakio. Tietenkin jos luovutaan hänen alkuperäisestä dogmistaan, häviävät myös sen aiheuttamat vaikeudet.

Tulen kuitenkin osoittamaan, että tällä rahan kiertokulkua koskevalla kysymyksellä ei ole kerrassaan mitään yhteyttä tarkasteltavaan aiheeseen.

Teidän maassanne on maksukoneisto paljon täydellisempi kuin missään muussa Euroopan maassa. Pankkijärjestelmän laajuuden ja keskittyneisyyden ansiosta tarvitaan saman arvomäärän kiertokulkuun ja saman tai suuremmankin kauppojen määrän tekemiseen paljon vähemmän rahaa. Mitä tulee esim. työpalkkoihin, niin englantilainen tehdastyöläinen antaa joka viikko työpalkkansa kauppiaille, joka lähettää sen joka viikko pankkiirille; tämä palauttaa sen jälleen joka viikko tehtailijalle, joka sillä taas maksaa työläistensä palkat jne. Tämän koneiston ansiosta voidaan työläisen vuosipalkka, sanoikaamme 52 puntaa, maksaa yhdellä ainoalla sovereignilla*, joka suorittaa joka viikko saman kierroksen. Englannissakaan tämä maksukoneisto ei ole niin täydellinen kuin Skotlannissa, ja se ei suinkaan ole kaikkialla yhtä täydellinen; sen tähden me näemme, että esim. eräillä maatalousalueilla verrattuna puhtaasti teollisuusalueisiin, tarvitaan paljon enemmän liikkeellä olevaa rahaa paljon pienemmän arvomäärän kiertokulkuun.

Jos menette kanaalin toiselle puolelle, niin huomaatte, että siellä *rahapalkka* on paljon pienempi kuin Englannissa, mutta Saksassa, Italiassa, Sveitsissä ja Ranskassa sen maksamiseen tarvitaan kuitenkin *paljon suurempi rahasumma*. Siellä pankkiirit eivät sieppaa jokaista sovereignia yhtä nopeasti eivätkä palauta teollisuuskapitalis-

* Sovereign — punnan arvoinen engl. kultaraha. *Toim.*

tille yhtä nopeasti; ja sen tähden yhden sovereignin asemesta, mikä riittää Englannissa 52 punnan vuosittaiseen kiertokulkuun, mantelella tarvitaan ehkä kolme sovereignia 25 punnan vuosipalkkasumman kiertokulkuun. Verrattaessa Euroopan mannermaita Englantiin havaitaan oitis, että pienemmät rahapalkat saattavat usein tarvita kiertokulkuaan varten paljon enemmän liikkeellä olevaa rahaa kuin suuremmat rahapalkat ja että tämä on tosiasiallisesti vain puhtaasti tekninen kysymys, joka on kaukana aiheestamme.

Parhaimpien tuntemieni laskelmien mukaan voidaan Englannin työväenluokan vuositulo arvioida 250 miljoonaksi punnaksi. Tämä suunnaton summa kiertää noin 3 miljoonan punnan avulla. Oletta-kaamme, että tapahtuu 50 prosentin palkankorotus. Silloin 3 miljoonan asemesta tarvittaisiin $4\frac{1}{2}$ miljoonaa liikkeellä olevaa rahaa. Koska huomattava osa työläisen päivittäisistä menoista suoritetaan hopeassa ja kuparissa, so. pelkissä rahamerkeissä, joiden samoin kuin paperirahankin arvo suhteessa kultaan määrätään mielivaltaisesti lailla, niin rahapalkkojen 50 prosentin korotus vaatisi äärimmäisessä tapauksessa lisää kiertokulkuun sanokaamme miljoona sovereignia. Miljoona, joka nyt lepää kultaharkkoina tai metallirahana Englannin pankin tai yksityispankkien holveissa, tulisi kiertokulkuun. Mutta nekin vähäiset menot, jotka menisivät tämän miljoonan rahaksi lyömiseen tai rahan kulumiseen kiertokulussa, voidaan välttää ja ne tosiasiallisesti vältetäänkin silloin, kun kiertovälineiden lisääminen aiheuttaa joiain vaikeuksia. Te kaikki tiedätte, että Englannissa liikkeellä oleva raha jakaantuu kahteen suureen ryhmään. Toisen niistä muodostavat mitä erilaisimmat pankkisetelit, joita käytetään kauppiaiden välisessä liikkeessä ja myös kuluttajien ja kauppiaiden välisissä suuremmissa maksuissa, toinen rahan laji, metalliraha, kiertää taas vähittäiskaupassa. Vaikka nämä liikkeellä olevan rahan lajit ovatkin aivan erilaisia, niin silti ne tunkeutuvat toinen toisensa alalle. Niinpä kultarahaa käytetään varsin laajassa mitassa suuremmissakin maksuissa, joissa rahasummat ovat alle 5 punnan. Jos huomenna laskettaisiin liikkeeseen neljän, kolmen tai kahden punnan sefeleitä, niin kultarahat, jotka nyt täyttävät nämä kiertokulkukana-
navat, vedettäisiin niistä heti pois, ja nuo rahat virtaisivat kana-
viin, joissa niitä rahapalkkojen korottamisen seurauksena tarvitaan. Tällä tavalla se lisämiljoona, joka tarvittaisiin 50 prosentin palkan-
korotuksen tapahtuessa, hankittaisiin ilman ainoatakaan lisäsovereig-
nia. Sama tulos voitaisiin saavuttaa ilman ainoatakaan lisäpankki-
seteliä lisäämällä vekselien kiertokulkua, kuten tehtiin melko pitkän
ajan kuluessa Lancashiressä.

Jos palkkatason yleinen korottaminen esim. 100 prosentilla, kuten kansalainen Weston maatyöläisten palkoista olettaa, aiheuttaisi välttämättömyystarvikkeiden hintojen huomattavan nousun ja vaatisi hänen mielipiteensä mukaan lisäsumman rahaa, jota ei voitaisi hankkia, niin *työpalkkojen yleisellä alenemisella* pitäisi olla sama vaikutus samassa mitassa, mutta päinvastaiseen suuntaan. Hyvät!

Te kaikki tiedätte, että vuodet 1858—1860 olivat puuvillateollisuudelle suotuisimpia ja että varsinkin vuosi 1860 on tässä suhteessa liike-elämän aikakirjoissa verraton, jota paitsi muutkin teollisuusalat kukoistivat tähän aikaan voimakkaasti. Puuvillateollisuuden työläisten ja kaikkien muiden tähän alaan yhteydessä olevien työläisten työpalkat olivat vuonna 1860 suuremmat kuin milloinkaan aikaisemmin. Sitten alkoi pula Amerikassa, ja kaikkien näiden työläisten palkat alennettiin yhtäkkiä noin neljännekseen aikaisemmasta määrästään. Päinvastaiseen suuntaan tapahtuneena se merkitsisi 300 prosentin nousua. Jos työpalkat nousevat 5:stä 20:een, niin me sanomme, että ne ovat kohonneet 300 prosentilla; jos ne laskevat 20:stä, 5:een, niin me sanomme, että ne ovat alenneet 75 prosentilla; mutta korotuksen määrä toisessa ja alennuksen määrä toisessa tapauksessa olisi sama, nimittäin 15 šillingiä. Se oli siis ennen kuulumaton, äkillinen palkkatason muutos, ja se koski työläismäärää, joka — jos lasemme yhteen puuvillateollisuudessa työskentelevät ja lisäksi siitä välillisesti riippuvat työläiset — oli $1\frac{1}{2}$ kertaa suurempi kuin maatyöläisten lukumäärä. Entä laskiko vehnän hinta? Sen keskihinta, joka kolmena vuotena, vv. 1858—1860, oli ollut 47 šillingiä 8 pennyä quarterilta, nousi 55 šillingiin 10 pennyn quarterilta kolmen vuoden (1861—1863) aikana. Mitä rahaan tulee, niin vuonna 1861 sitä lyötiin 8 673 232 puntaa 3 378 102 punnan asemesta vuonna 1860. Toisin sanoen vuonna 1861 lyötiin 5 295 130 puntaa enemmän kuin vuonna 1860. Tosin pankkiseteleitä oli kierrossa vuonna 1861 1 319 000 puntaa vähemmän kuin vuonna 1860. Vähentäkäämme tämä summa. Sittenkin jää liikkeellä olevaa rahaa kukoistusvuoteen 1860 verrattuna vuoden 1861 osalle 3 976 130 puntaa eli noin 4 miljoonaa puntaa enemmän; mutta Englannin pankin kultavaranto oli samaan aikaan vähentynyt, ei tosin samassa, mutta lähimain samassa suhteessa.

Verratkaamme vuotta 1862 vuoteen 1842. Paitsi sitä, että kiertokulussa olevien tavaroiden määrä ja arvo lisääntyivät valtavasti, yksistään se pääoma, joka maksettiin säännöllisesti osakkeista, obliigaatioista yms., rautateiden arvopapereista, nousi 1862 Englannissa ja Walesissa 320 milj. puntaan, summaan, joka vuonna 1842 olisi tuntunut satumaiselta. Kiertokulussa olevan rahan kokonaismäärä oli kuitenkin vuosina 1862 ja 1842 likimain yhtä suuri; ja yleensäkin on havaittavissa, että kiertokulussa olevan rahan määrä pyrkii yhä enemmän pienenemään, vaikka sekä tavaroiden kokonaisarvo että kaikkien rahasuoritusten summa kasvaa suunnattomasti. Ystävämme Westonin kannalta katsoen tämä on käsittämätön arvoitus.

Jos hän olisi tarkastellut asiaa hieman syvällisemmin, hän olisi havainnut, että — vaikka ei otettaisikaan huomioon työpalkkoja ja oletettaisiin niiden pysyvän samalla tasolla — kiertokulussa olevien tavaroiden arvo ja paljous ja yleensä rahakauppojen summa vaihtelee päivittäin; että liikkeeseen laskettujen setelien määrä vaihtelee päivittäin; että ilman rahan apua, vekselien, sekkien, giro-luoton, sel-

vityspankkien avulla suoritettujen maksujen määrä vaihtelee päivittäin; että sikäli kuin metallirahaa todella tarvitaan, suhde toisaalta liikkeellä olevien rahojen ja toisaalta reservissä olevien tai pankkiholveihin talletettujen rahojen ja harkkojen välillä vaihtelee päivittäin; että se kullaan määrä, minkä maassa tapahtuva kiertokulku tarvitsee, ja se määrä, mikä lähetetään ulkomaille kansainvälistä kiertokulkua varten, vaihtelee päivittäin. Hän olisi havainnut, että hänen dogminsa rahan vakiomäärästä on hirveä erehdys, joka on ristiriidassa jokapäiväisen käytännön kanssa. Sen sijaan että hän käyttäisi väärää käsitystään rahan kiertokulun laeista perusteluna työpalkkojen korotusta vastaan, hänen olisi pitänyt tutkia niitä lakeja, jotka tekevät mahdolliseksi rahan kiertokulun mukautumisen alituisesti vaihteleviin olosuhteisiin.

4. TARJONTA JA KYSYNTÄ

Ystävämme Weston pitää kiinni latinalaisesta sananparresta: »repetitio est mater studiorum», so. kertaus on opin äiti, ja sen tähden hän on toistanut alkuperäisen dogminsa uudessa muodossa väittäen, että palkankorotuksen aiheuttamasta rahamäärän pienenemisestä olisi seurauksena pääoman väheneminen jne. Koska olen jo tarkastellut hänen rahankiertoa koskevia päähänpistojään, pidän aivan hyödyttömänä puuttua niihin kuviteltuihin seurauksiin, joita hänen nähdäkseen koituu hänen keksimästään rahan kiertokulun järkyttymisestä. Mieluumminkin yritän pelkistää hänen dogminsa — joka on *aina sama*, niin erilaisissa muodoissa kuin hän sen toistaakin — *sen yksinkertaisimpaan teoreettiseen muotoon*.

Yhdestä ainoasta huomautuksesta käy ilmi se epäkriittinen tapani, jolla hän käsittelee aihettaan. Hän vastustaa työpalkkojen korotusta eli korkeita työpalkkoja, jotka ovat seurauksena sellaisesta korotuksesta. Kysyn nyt häneltä, mitä ovat korkeat ja mitä ovat alhaiset työpalkat? Miksi pidetään esim. 5 šillingiä viikossa alhaisena ja 20 šillingiä viikossa korkeana työpalkkana? Jos 5 on alhainen palkka verrattuna 20:een, niin 20 on vielä alhaisempi verrattuna 200:aan. Jos joku esitelmöidessään lämpömittarista alkaa pauhata korkeista ja alhaisista lämpöasteista, niin hän ei rikastuta kenenkään tietoja. Hänen on ensin selitettävä, miten määritellään jäätymis- ja kiehumispiste, ja osoitettava, että nämä kiintopisteet määräytyvät luonnonlakien mukaisesti eivätkä lämpömittarien myyjän tai valmistajan mielen mukaisesti. Mitä tulee työpalkkaan ja voittoon, niin kansalainen Weston ei ole vain laiminlyönyt mainitunlaisten kiintopisteiden johtamista taloudellisista laeista, vaan on jopa pitänyt tarpeettomana etsiä niitä. Hän on tyytynyt hyväksymään tavanomaiset sanonnat korkea ja alhainen ikään kuin niillä olisi tarkasti määritelty merkitys, vaikka on päivänselvää, että työpalkkoja voidaan sanoa

korkeiksi tai alhaisiksi vain verrattuna johonkin mittapuuhun, jolla niiden suuruutta mitataan.

Hän ei kykene sanomaan minulle, minkä tähden tietystä työmäärästä maksetaan tietty rahamäärä. Jos hän vastaisi minulle, että sen määrää kysynnän ja tarjonnan laki, niin kysyisin häneltä heti, mikä laki sääntelee itse kysynnän ja tarjonnan. Silloin hänen vastauksensa panisi hänet umpikujaan. Työn kysynnän ja tarjonnan välinen suhde on alituisen muutoksen alainen ja sen mukana muuttuvat työn markkinahinnatkin. Jos kysyntä ylittää tarjonnan, niin palkat nousevat; jos tarjonta ylittää kysynnän, niin palkat laskevat, joskin sellaisissa olosuhteissa saattaisi osoittautua tarpeelliseksi *ottaa selvää* kysynnän ja tarjonnan todellisesta tilasta esim. lakon avulla tai jollakin muulla tavalla. Jos tarjontaa ja kysyntää pidetään työpalkkoja sääntelevänä lakina, niin olisi yhtä lapsellista kuin hyödytöntäkin kiivailla palkankorotusta vastaan, koska sen korkeimman lain mukaan, johon vedotaan, työpalkkojen ajoittainen korottaminen on yhtä välttämätöntä ja lainmukaista kuin työpalkkatason ajoittainen alentaminenkin. Mutta *ellei* tarjontaa ja kysyntää pidetä työpalkkoja sääntelevänä lakina, niin toistan vielä kerran kysymyksen: minkä tähden tietystä työmäärästä annetaan tietty rahamäärä?

Tarkastelkaamme kuitenkin asiaa laajemmasta näkökulmasta. Erehtyisitte pahasti, jos otaksuisitte, että työn tai jonkin muun tavarain arvon määrää viime kädessä tarjonta ja kysyntä. Tarjonta ja kysyntä eivät sääntele mitään muuta kuin markkinahintojen ohimeneviä *heilahteluja*. Ne selittävät, miksi tavarain markkinahinta nousee sen *arvoa* suuremmaksi tai laskee sen *arvoa* alemmaksi, mutta ne eivät suinkaan voi selittää tätä *arvoa* itseään. Olettakaamme, että tarjonta ja kysyntä ovat tasapainossa eli kuten taloustieteilijät sanovat kattavat toisensa. Samalla hetkellä, kun nämä vastakkaiset voimat tasaantuvat, ne lamauttavat toisensa ja lakkaavat vaikuttamasta suuntaan tai toiseen. Sinä hetkenä, kun tarjonta ja kysyntä pääsevät tasapainoon ja lakkaavat siitä syystä vaikuttamasta, tavaroiden *markkinahinta* vastaa niiden *todellista arvoa*, normaalihintaa, jonka seutuvilla markkinahinta heilahtelee. Kun siis tutkimme tämän *arvon* luonnetta, tarjonnan ja kysynnän ohimenevät vaikutukset markkinahintoihin eivät koske meitä lainkaan. Sama koskee niin työpalkkoja kuin kaikkien muidenkin tavaroiden hintoja.

5. TYÖPALKKA JA HINNAT

Ystävämme kaikki todistelut supistuvat yksinkertaisimmassa teoreettisessa ilmaisussaan yhteen ainoaan dogmiin: »*Tavaroiden hinnat määrää eli sääntelee työpalkka.*»

Voisin vedota käytännöllisiin havaintoihin kumotakseni tämän vanhentuneen ja jo kumotun harhaluulon. Voisin viitata siihen, että englantilaiset tehtaiden, kaivosten, laivaveistämöiden ym. työläiset,

joiden työstä maksetaan suhteellisen hyvin, vievät tuotteidensa halpuudella voiton kaikista muista kansakunnista, jota vastoin esim. englantilaisen maatyöläisen, jonka työstä maksetaan suhteellisen huonosti, voittavat hänen tuotteidensa kalleuden vuoksi miltei kaikki muut kansakunnat. Vertaamalla saman maan tuotetta toiseen tuoteseen ja eri maiden tavaroita keskenään voisin osoittaa, että — lukuunottamatta eräitä enemmän näennäisiä kuin todellisia poikkeuksia — keskimäärin hyvin maksettu työ tuottaa halpoja tavaroita ja huonosti maksettu työ kalliita tavaroita. Tämä ei tietenkään todista, että toisessa tapauksessa työn korkeat hinnat ja toisessa alhaiset hinnat olisivat aina syynä näihin täysin vastakkaisiin tuloksiin, mutta joka tapauksessa se todistaa, ettei työn hinta määrää tavaroiden hintaa. Meidän on kuitenkin aivan tarpeetonta käyttää tätä kokemusperäistä metodia.

Joku saattaa ehkä kiistää, että kansalainen Weston on esittänyt dogmin: »*Tavaroiden hinnat määrää eli sääntele työpalkka.*» Hän ei todellakaan ole milloinkaan sellaista sanonut. Hän on päinvastoin sanonut, että voitto ja korko niin ikään ovat tavarain hintojen ainesosia, sillä tavaroiden hinnoista ei makseta ainoastaan työläisten palkkoja, vaan myös kapitalistien voitot ja maanomistajien korot. Entä mistä hänen mielestään muodostuvat hinnat? Ennen muuta työpalkasta. Sitten hintoihin lisätään jokunen prosentti kapitalistin hyväksi ja lisäprosentit maanomistajien hyväksi. Olettakaamme, että palkka tavarain tuottamiseen käytetystä työstä on 10. Jos voiton suhdeluku olisi 100 prosenttia, niin kapitalisti lisäisi maksettuun työpalkkaan 10, ja jos maankorko olisi myös 100 prosenttia työpalkasta, niin lisättäisiin jälleen 10, ja tavarain koko hinta nousisi silloin 30:een. Mutta sellainen hinnan määrääminen merkitsisi yksinkertaisesti, että työpalkka määrää hinnan. Jos työpalkka mainitussa tapauksessa nousisi 20:een, niin tavarain hinta nousisi 60:een jne. Sen vuoksi kaikki vanhat kansantaloustieteilijät, jotka olivat esittäneet dogmin, että työpalkka sääntele hinnat, yrittivät todistaa sitä sillä, että pitivät voittoa ja korkoa *pelkkinä työpalkan prosenttilisinä*. Kukaan heistä ei tietenkään kyennyt johtamaan näiden prosenttilisten rajoja mistään taloudellisesta laista. He näyttivät päinvastoin uskovan, että voitto määrätään perintätavan mukaan, tottumuksesta, kapitalistin tahdosta tai jollain muulla yhtä mieltävaltaisella ja selittämättömällä tavalla. Kun he väittivät, että kapitalistien välinen kilpailu määrää voiton, niin se ei sano yhtään mitään. Tämä kilpailu voi tosin epäilemättä tasoittaa erilaiset voiton suhdeluvut eri teollisuusaloilla, ts. nivelloida ne keskitasolle, mutta se ei voi suinkaan määrätä itse tätä tasoa tai voiton yleistä suhdelukua.

Mitä me tarkoitamme sanoessamme, että työpalkka määrää tavaroiden hinnat? Koska työpalkka on vain työn hinnan nimi, niin tarkoitamme sillä, että työn hinta sääntele tavaroiden hinnat. Koska »*hinta*» on vaihtoarvo — ja puhuessani arvosta tarkoitan aina

vaihtoarvoa — nimittäin *rahassa ilmaistu vaihtoarvo*, niin tämä väite tarkoittaa, että »*tavarain arvon määrää työn arvo*» eli »*työn arvo on yleinen arvonmitta*».

Entä kuinka sitten määräytyy itse »*työn arvo*»? Tässä joudumme umpikujaan. Umpikujaan joudumme tietysti vain, jos yritämme harmitella loogisesti. Tuon dogmin puoltajat eivät muuten paljoakaan väliä logiikasta. Ottakaa esim. ystävämme Weston. Ensimmäinen hän sanoi meille, että tavaroiden hinnat määrää työpalkka ja että työpalkkojen noustessa täytyy siis hintojenkin nousta. Sitten hän rupesi todistelemaan meille päinvastaista, että työpalkkojen kohoamisesta ei ole mitään hyötyä, koska tavaroiden hinnat nousevat ja koska työpalkka itse asiassa mitataan niiden tavaroiden hinnalla, joihin se kulutetaan. Näin me alamme väitteestä, että tavaroiden arvon määrää työn arvo, ja lopetamme väitteeseen, että työn arvon määrää tavaroiden arvo. Täten kierrämme noidankehää emmekä pääse mihinkään tulokseen.

Onhan yleensä päivänselvää, että jos teemme jonkin tavarain, esim. työn, viljan tai jonkin muun tavarain arvosta yleisen arvonmittan ja sääntelijän, niin me vain lykkäämme vaikeutta tuonnemmaksi, koska mittaamme arvon toisella arvolla, joka taas puolestaan tarvitsee mittaamista.

Abstraktisimmassa muodossaan ilmaistuna dogmi »*tavaroiden hinnat määrää työpalkka*» tarkoittaa sitä, että »*arvon määrää arvo*», ja tämä tautologia merkitsee, ettemme todellisuudessa tiedä yhtään mitään arvosta. Jos hyväksymme tämän perusteen, niin jokainen keskustelu kansantaloustieteen yleisistä laeista muuttuu pelkäksi jaaritteluksi. Ricardon suuri ansio oli sen tähden se, että hän 1817 julkaistussa teoksessaan »*On the Principles of Political Economy*» hävitti perusteellisesti levinneen ja aikansa eläneen vanhan harhakäsityksen, että »*hinnat määrää työpalkka*», käsityksen, jonka Adam Smith ja hänen ranskalaiset edeltäjänsä olivat tutkimustensa todella tieteellisissä osissa hylänneet, mutta jonka he kuitenkin teostensa pintapuolisemmissa ja arkipäiväisissä luvuissa jälleen esittivät.

6. ARVO JA TYÖ

Kansalaiset, olen tullut kohtaan, josta minun on alettava tarkasteltavan kysymyksen tosiasiallinen selittäminen. En voi luvata, että teen sen täysin tyydyttävästi, koska minun silloin pitäisi käydä läpi koko kansantaloustieteen alue. Voin ranskalaisten sanontaa käyttääkseni vain »*effleurer la question*», ts. kosketella ainoastaan pääkohtia.

Ensimmäinen kysymys, joka meidän on asetettava, on: mitä on tavarain *arvo*? Kuinka se määräytyy?

Ensi silmäykseltä näyttää, että tavarain arvo on peräti *suhteellinen* asia, jota ei voida määritellä tarkastelematta tavaraa sen suhteissa kaikkiin muihin tavaroihin. Todellakin, kun puhumme ar-

vosta, tavararan vaihtoarvosta, niin tarkoitamme niitä kvantitatiivisia suhteita, joissa tavara voidaan vaihtaa kaikkiin muihin tavaroihin. Mutta nyt herää kysymys: kuinka määräytyvät ne mittasuhteet, joissa tavarat vaihdetaan toisiinsa?

Tiedämme kokemuksesta, että nämä suhteet ovat loputtoman moninaisia. Jos otamme jonkin yhden tavararan, esim. vehnän, niin huomamme, että quarter vehnää voidaan vaihtaa miltei lukemattoman moninaisissa suhteissa muihin tavaroihin. Ja kuitenkin, *koska sen arvo pysyy tällöin samana* riippumatta siitä, ilmaistaanko se silkissä, kullassa tai jossain muussa tavarassa, tuon arvon täytyy jollain tavoin erota ja olla riippumaton niistä *moninaisista mittasuhteista*, joissa se *vaihtuu* toisiin tavaroihin. Täytyy olla mahdollista ilmaista tämä arvo muodossa, joka eroaa noista moninaisista eri tavaroiden välisistä yhtäläisyysuhteista.

Sanoessani edelleen, että quarter vehnää vaihtuu tietystä mittasuhteesta rautaan tai että vehnäquarterin arvo ilmaistaan tietystä rautamäärässä, tarkoitan, että vehnän arvo ja sen vastike raudassa ovat yhtä suuret *jonkin kolmannen esineen* kanssa, joka ei ole vehnää eikä rautaa, koska oletan, että ne ilmaisevat saman suureen kahdessa eri muodossa. Sen tähden täytyy kummankin tavararan, niin vehnän kuin raudankin, olla toisistaan riippumatta muunnettavissa kolmanneksi esineeksi, joka on niiden yhteinen mitta.

Valaistakseni tätä kohtaa esitän hyvin yksinkertaisen mittausopillisen esimerkin. Mitä teemme, kun vertaamme kaikenmuotoisten ja -suuruisten kolmioiden pinta-alaa toisiinsa tai kun vertaamme kolmioiden pinta-alaa suorakulmioiden tai joidenkin muiden suoralinjaisten kuvioden pinta-alaan? Muunnamme jonkin kolmion pinta-alan ilmaisumuotoon, joka on aivan erilainen sen näkyvän muodon kanssa. Koska tiedämme, että kolmion pinta-ala on yhtä kuin puolet sen kannan ja korkeuden tulosta, niin voimme verrata keskenään kaikenlaisten kolmioiden ja suoralinjaisten kuvioden suuruuksia, sillä ne kaikki voidaan jakaa joksikin määräksi kolmioita.

Samaa menetelmää on noudatettava tavaroiden arvoihin nähden. Meillä on oltava mahdollisuus pelkistää ne samaan, niille yhteiseen ilmaisumuotoon ja erotettava ne toisistaan vain niiden mittasuhteiden mukaan, joissa niihin sisältyy sama identtinen mitta.

Koska tavaroiden *vaihtoarvot* ovat vain näiden esineiden *yhteiskunnallisia funktioita* eikä niillä ole mitään tekemistä tavaroiden *luonnollisten ominaisuuksien* kanssa, niin meidän on lähinnä kysyttävä: mikä on kaikkien tavaroiden yhteinen *yhteiskunnallinen perusolemus*? Se on *työ*. Tavararan tuottamiseen täytyy käyttää tai tavaraan täytyy sisällyttää tietty määrä työtä. Sitä paitsi en tarkoita *työtä* ylipäänsä, vaan *yhteiskunnallista työtä*. Henkilö, joka valmistaa esineen omaa välitöntä käyttöään varten, kuluttaakseen sen itse, valmistaa *tuotteen*, mutta ei *tavaraa*. Itseään varten työskentelevänä tuottajana hänellä ei ole mitään tekemistä yhteiskunnan kanssa. Mutta tuottaakseen *tavararan* hänen ei pidä vain tuottaa esi-

nettä, joka tyydyttää jonkin *yhteiskunnallisen* tarpeen, vaan myös hänen työnsä on oltava erottamattomana osana yhteiskunnan käyttämässä työn kokonaisuudessa. Hänen työnsä tulee olla alistettu *yhteiskunnan sisäisen työnjaon* alaiseksi. Se ei ole mitään ilman työn muita osia ja se on vuorostaan niiden välttämätöntä *täydennystä*.

Tarkastellessamme *tavaroita arvoina* tarkastelemme niitä yksinomaan *olennoituneena, kiinteänä*, tai jos haluatte, *kiteytyneenä yhteiskunnallisena työnä*. Tässä suhteessa ne voivat erota toisistaan vain siten, että edustavat suurempaa tai pienempää työmäärää. Esimerkiksi silkkisen nenäliinan valmistamiseen käytetään suurempi määrä työtä kuin tiilikiven tuotantoon. Entä kuinka *työmäärä* mitataan? *Ajalla, minkä työ kestää*, mittaamalla työ tunneissa, päivissä jne. Jotta tätä mittaa voitaisiin käyttää, kaikki työläjit on luonnollisesti muunnettava keskinkertaiseksi eli tavalliseksi työksi, niiden ykseydeksi.

Tulemme siis seuraavaan johtopäätökseen: tavaralla on *arvo*, koska se on *yhteiskunnallisen työn kiteytymä*. Tavararvon *suuruus* eli tavararvon *suhteellinen* arvo riippuu tavararaan sisältyvän yhteiskunnallisen substanssin suuremmasta tai pienemmästä määrästä, so. tavararvon tuottamiseen välttämättömän työn suhteellisesta määrästä. Tavaroiden *suhteellisen arvon* määrää siis *vastaava työmäärä* tai *-summa*, joka *sisältyy noihin tavaroihin, on olennoituneena, kiinnittyneenä niissä*. *Vastaavat* tavaramäärät, jotka voidaan valmistaa *samassa työajassa, ovat samanarvoiset*. Ts. tavararvon suhde toisen tavararvoon on sama kuin tavararaan kiinnitetyn työmäärän suhde toiseen tavararaan kiinnitettyyn työmäärään.

Otaksun, että monet teistä kysyvät: onko sitten tosiasiallisesti olemassa kovinkaan suurta eroa tai yleensä eroa siinä, jos väitetään, että tavaroiden arvon määrää *työpalkka* tai että sen määrää niiden valmistamiseen välttämätön *suhteellinen työmäärä*? Teidän on kuitenkin otettava huomioon, että *palkkio* työstä ja *työn* määrä ovat aivan eri asioita. Olettakaamme esim. että vehnäquarteriin ja kultaunssiin sisältyy *yhtä suuret määrät työtä*. Käytän tätä esimerkkiä, koska sen esitti *Benjamin Franklin* ensimmäisessä 1729 julkaistussa »*A Modest Inquiry into the Nature and Necessity of a Paper Currency*»-nimisessä tutkielmassaan, jossa hän eräänä ensimmäisistä osui arvon todelliseen luonteeseen. Oletamme siis, että quarter vehnää ja unssi kultaa ovat *yhtäläisiä arvoja* eli *vasta-arvoja*, koska ne ovat *keskinertaisen työn yhtä suurien määrien kiteytymiä*, edustavat niihin kiinnitettyä niin ja niin monen päivän tai viikon työtä. Kun määrittellemme näin kullan ja vehnän suhteelliset arvot, niin otammeko jollakin tavalla huomioon maatyöläisten ja kaivostyöläisten *työpalkat*? Emme vähimmässäkään määrässä. Me jätämme kokonaan *määrittelemättä, miten* heidän päivä- tai viikkotyöstänsä on maksettu ja onko yleensä käytetty palkkatyötä. Jos sitä on käytetty, niin työpalkat ovat voineet olla hyvin erilaisia. Työläinen, jonka työ on olennoitunut vehnäquarterissa, on voinut saada vain kaksi bušelia

vehnää, kun taas kaivoksessa työskentelevä työläinen on saanut ehkä puoli unssia kultaa. Tai jos oletamme heidän työpalkkansa yhtä suuri, niin silti ne voivat poiketa kaikissa mahdollisissa suhteissa heidän valmistamiensa tavaroiden arvoista. Palkka voi tehdä puolet, kolmasosan, neljäsosan, viidesosan tai jonkin muun suhteellisen osan vehnäquarterista tai kultaunssista. Heidän *työpalkkansa* ei luonnollisestikaan voi *ylittää* heidän tuottamiensa tavaroiden arvoa, olla *suurempi* kuin se, mutta palkka voi olla arvoa pienempi jopa hyvinkin erilaisessa määräsuhteessa. Tuotteiden *arvo rajoittaa* heidän *työpalkkaansa*, mutta työpalkka ei suinkaan rajoita *heidän tuotteidensa arvoa*. Ja tärkeintä on, että arvo, esim. viljan ja kullan suhteellinen arvo määräytyy riippumatta lainkaan käytetyn työn arvosta, so. *työpalkasta*. Tavaroiden arvon määrittäminen *niihin kiinnitettyjen suhteellisten työmäärien* mukaan on sen tähden aivan toista kuin tautologinen metodi, jonka mukaan tavaroiden arvo määritellään työn arvon eli *työpalkan mukaan*. Tämä seikka tulee kuitenkin lähemmin selitetyksi tutkimuksemme kulussa.

Tavaran vaihtoarvoa laskiessamme meidän täytyy tuotannon *viimeisessä* vaiheessa käytettyyn työmäärään lisätä se työmäärä, joka *aikaisemmin* oli sijoitettu tavaran raaka-aineeseen, samoin kuin se työ, joka on käytetty työn suorittamiseen tarvittaviin työvälineisiin, työkaluihin, koneisiin ja rakennuksiin. Esim. tietyn puuvillalankamäärän arvossa on kiteytynyt se työmäärä, joka lisättiin puuvillan kehruuprosessissa, ja lisäksi puuvillan aikaisemmin sijoitettu työmäärä, kivihiileen, öljyyn ja muihin työnteossa käytettyihin apuaineisiin sekä höyrykoneeseen, varttinöihin, tehdasrakennukseen ym. sijoitettu työmäärä. Varsinaisia tuotantovälineitä, kuten työkaluja, koneita, rakennuksia, käytetään yhä uudelleen pitemmän tai lyhyemmän ajan kuluessa kertaantuvissa tuotantoprosesseissa. Jos ne kulutettaisiin kerralla, kuten raaka-aine, niiden koko arvo siirtyisi silloin heti tavaroihin, joiden tuottamisessa niitä on käytetty. Mutta koska esim. varttinä kuluu vain vähitellen, niin tehdään keskimääräinen laskelma, jonka perustaksi otetaan varttinän keskimääräinen kesto-aika ja keskimääräinen kuluminen tietyssä ajassa, sano-kaamme päivässä. Tällä tavalla laskemme, kuinka paljon varttinän arvosta siirtyy kehrättyyn lankaan päivittäin ja kuinka paljon siis esimerkiksi lankanulaan sijoitetusta työn kokonaismäärästä tulee varttinään aikaisemmin sisällytetyn työmäärän osalle. Nyt tarkasteltavanamme olevaa kysymystä varten meidän on tarpeetonta selittää yksityiskohtaisemmin tätä seikkaa.

Saattanee näyttää, että jos tavaran arvon määrää sen *tuottamiseen käytetty työmäärä*, niin mitä laiskempi tai taitamattomampi joku mies on, sitä arvokkaampi on hänen valmistamansa tavara, koska sen valmistamiseen tarvittava työaika on vastaavasti pitempi. Sellainen johtopäätös olisi kuitenkin murehdittava erehdys. Johdatan mieleenne, että käytin sanontaa *»yhteiskunnallinen työ»*, ja käsitteen *»yhteiskunnallinen»* sisältyy paljon. Kun sanomme, että tavaran

arvon määrää siihen sijoitettu eli siinä kiteytynyt *työmäärä*, niin tarkoitamme *työmäärää*, joka on *välttämätön* tavaran tuottamiseen yhteiskunnan kyseisellä asteella, tiettyjen keskinkertaisten yhteiskunnallisten tuotantoehtojen vallitessa, kun työnteon intensiivisyys ja työtaito ovat tiettyä yhteiskunnallista keskitasoa. Kun Englannin höyrykäyttöiset kutomakoneet alkoivat kilpailla kangaspuiden kanssa, niin aikaisemmasta työajasta tarvittiin vain puolet tietyn lankamäärän muuttamiseen yardiksi puuvillakangasta tai verkkaa. Köyhä käsinkutoja teki nyt tosin 17 tai 18 tuntia työtä päivässä aikaisemman 9 tai 10 tunnin asemesta. Mutta silti hänen 20 tunnin työnsä tuotteeseen sisältyy vain 10 tuntia yhteiskunnallista työtä eli 10 tuntia työtä, joka on yhteiskunnallisesti välttämätöntä tietyn lankamäärän muuttamiseen kankaaksi. Hänen 20 tunnin työnsä tuote ei siis sisällä nyt enempää arvoa kuin hänen aikaisempi 10 tunnin tuotteensa.

Jos siis tavaroissa olennoitunut yhteiskunnallisesti välttämätön työ määrää niiden vaihtoarvot, niin tavaran tuottamiseen tarvittavan työmäärän jokaisen lisäyksen täytyy lisätä sen arvoa, jokaisen vähennyksen pienentää sitä.

Jos tiettyjen tavaroiden tuottamiseen välttämätön työmäärä pysyisi muuttumattomana, niin niiden suhteellinen arvokin pysyisi muuttumattomana. Mutta niin ei ole asianlaita. Tavaran tuottamiseen välttämätön työmäärä vaihtelee alinomaa sitä mukaa kuin työn tuotantovoimat muuttuvat. Mitä suurempi on työn tuotantovoima, sitä enemmän tuotetaan annetussa työajassa, ja mitä pienempi on työn tuotantovoima, sitä vähemmän tuotetaan aikayksikössä. Jos esimerkiksi väestön lisääntymisen takia olisi välttämätöntä viljellä maata, joka on vähemmän hedelmällistä, niin sama tuotemäärä saataisiin vain kuluttamalla enemmän työtä, ja maataloustuotteiden arvo kohoaisi sen johdosta. Toisaalta on selvää, että jos yksi kehrääjä nykyaikaisten tuotantovälineiden avulla muuttaa yhden työpäivän kuluessa useita tuhansia kertoja enemmän puuvillaa langaksi kuin hän aikaisemmin saattoi kehrätä samassa ajassa rukilla, niin jokainen naula puuvillaa vaatii useita tuhansia kertoja vähemmän kehruutyötä kuin aikaisemmin, ja sen vuoksi arvo, jonka kehruuprosessi sisällyttää jokaiseen puuvillanaulaan, on tuhansia kertoja pienempi kuin aikaisemmin. Langan arvo laskee vastaavasti.

Kun emme ota lukuun ihmisten erilaisia luontaisia erikoisuuksia emmekä hankittua työtottumusta, niin työn tuotantovoiman täytyy pääasiallisesti riippua:

1. työn *luonnollisista* ehdoista, kuten maan hedelmällisyydestä, kaivosten rikkaudesta jne.;

2. työn *yhteiskunnallisten voimien* edistyvästä täydellistymisestä, jonka edellytyksenä on suuressa mitassa harjoitettu tuotanto, pääoman keskittyminen ja työn yhdistäminen, työnjako, koneet, tuotantomenetelmien parantaminen, kemiallisten ja muiden luonnonvoimien käyttäminen, tietoliikenne- ja kuljetusvälineiden ansiosta tapahtuva ajan ja välimatkojen supistuminen ja kaikki muut keksinnöt,

joiden avulla tiede pakottaa luonnonvoimat palvelemaan työtä ja joiden ansiosta työ kehittyy luonteeltaan yhä enemmän yhteiskunnalliseksi eli yhteistoiminnalliseksi. Mitä suurempi on työn tuotantovoima, sitä vähemmän työtä käytetään tietyn tuotemäärän valmistamiseen ja siis sitä pienempi on tuotteen arvo. Mitä pienempi on työn tuotantovoima, sitä enemmän työtä käytetään saman tuotemäärän valmistamiseen ja sitä suurempi on siis sen arvo. Näin muodoin voimme todeta yleiseksi laiksi:

tavaroiden arvo on suoraan verrannollinen niiden valmistamiseen käytettyyn työaikaan ja kääntäen verrannollinen käytetyn työn tuotantovoimaan.

Tähän asti olemme puhuneet vain arvosta, nyt lisään muutamia sanoja *hinnasta*, joka on erikoinen arvon muoto.

Hinta sinänsä ei ole mikään muu kuin *arvon rahallinen ilmaus*. Englannin kaikkien tavaroiden arvot esimerkiksi ilmaistaan kullassa, kun ne mannermaalla pääasiallisesti ilmaistaan hopeassa. Kullan tai hopean samoin kuin kaikkien muiden tavaroiden arvon määrää niiden tuottamiseen välttämätön työ määrä. Te vaihdatte tietyn määrän kotimaisia tuotteita, joissa on kiteytyneenä tietty määrä kansallista työtänne, kultaa ja hopeaa tuottavien maiden tuotteisiin, joissa on kiteytyneenä tietty määrä *niiden* työtä. Tällä tavalla, itse asiassa vaihtokaupan avulla, te opitte ilmaisemaan kaikkien tavaroiden arvon, so. niiden valmistamiseen käytetyn työn määrän, kullassa ja hopeassa. Tarkastellessanne lähemmin *arvon rahallista ilmausta* tai, mikä on samaa, *arvon muuttamista hinnaksi*, huomaatte sen prosessiksi, jossa kaikkien tavaroiden *arvo* saa *itsenäisen ja yhtäläisen muodon*, tai jossa se tulee ilmaistuksi *yhtäläisen* yhteiskunnallisen työn määränä. Hintaa, mikäli se on vain arvon rahallinen ilmaus, *Adam Smith* nimitti »*natural priceksi*» (luonnolliseksi hinnaksi) ja ranskalaiset fysiokraatit »*vrix nécessaireksi*» (välttämättömäksi hinnaksi).

Mikä on siis *arvon* ja *markkinahinnan* eli *luonnollisen hinnan* ja *markkinahinnan* välinen suhde? Te tiedätte, että kaikkien samalaisten tavaroiden *markkinahinta* on *sama* niin erilaisia kuin eri tuottajien tuotantoehdot ovatkin. Markkinahinta ilmaisee vain sen *yhteiskunnallisen työn keskimäärän*, joka keskinkertaisten tuotantoehtojen vallitessa on välttämätön markkinoiden varustamiseksi tietyllä määrällä tiettyjä valmisteita. Se lasketaan tietyn tavaralajien kokonaismäärän mukaan. Sikäli tavarain *markkinahinta* vastaa sen *arvoa*. Toisaalta markkinahintojen heilahtelut milloin arvoa eli luonnollista hintaa korkeammalle, milloin taas sitä alemmaksi ovat riippuvaisia tarjonnan ja kysynnän vaihteluista. Markkinahinnan poikkeamista arvosta tapahtuu alituisesti, mutta kuten *Adam Smith* sanoo,

»luonnollinen hinta on tavallaan keskiö, johon kaikkien tavaroiden hinnat jatkuvasti pyrkivät. Erilaiset satunnaiset seikat saattavat joskus pitää ne luonnollista hintatasoa huomattavasti korkeampina ja joskus painaa tämän tason

alapuolelle. Mutta mitkä sitten lienevätkin ne esteet, jotka panevat hinnat poikkeamaan tästä vakiokeskiöstä, ne kuitenkin alituisesti pyrkivät siihen.»³²

En voi nyt käsitellä tätä asiaa tarkemmin. Riittää, kun sanon, että jos tarjonta ja kysyntä tasapainottuvat, niin tavaroiden markkinahinnat vastaavat niiden luonnollisia hintoja, ts. niiden arvoja, jotka määrää tavaroiden tuottamiseen välttämätön työmäärä. Mutta tarjonnan ja kysynnän *täytyy* jatkuvasti pyrkiä tasapainottumaan, vaikkakin se tapahtuu vain siten, että kunkin heilahduksen tasoittaa toinen heilahdus, lasku nousun ja nousu laskun. Jos te sen sijaan, että seuraatte vain päivittäisiä heilahteluja, analysoitte pitempien ajanjaksojen kuluessa markkinahintojen liikettä, kuten on tehnyt esim. herra Tooke »*History of Prices*» -teoksessa, niin havaitsette, että markkinahintojen heilahtelut, niiden poikkeamiset arvoista, niiden nousut ja laskut kumoavat ja tasoittavat toisensa. Jos siis jätetään ottamatta huomioon monopolien vaikutus ja eräät muut modifikaatiot, jotka minun nyt täytyy sivuuttaa, kaikki tavarat myydään keskimäärin niitä vastaavasta *arvosta* eli luonnollisiin hintoihin. Keskimääräiset ajanjaksot, joiden aikana markkinahintojen heilahtelut tasoittavat toisensa, ovat erilaisia eri tavaroiden suhteen, koska tarjonnan sovittaminen kysynnän mukaiseksi on toiseen tavaralajiin nähden helpompaa ja toiseen vaikeampaa.

Kun nyt yleensä puhuen enemmän tai vähemmän pitkän ajanjakson kuluessa kaikki tavarat myydään arvoaan vastaavaan hintaan, niin on mieleltöntä olettaa, että voitto — ei yksityisissä tapauksissa saatu, vaan eri teollisuusalojen vakituinen ja tavanomainen voitto — syntyisi tavaroiden hinnanlisäyksestä tai siitä, että ne myydään hintaan, joka ylittää niiden *arvon*. Tällaisen käsityksen järjettömyys käy selvästi ilmi, kun se yleistetään. Sen, minkä joku myyjänä jatkuvasti voittaisi, hän menettäisi jatkuvasti ostajana. Tässä ei auta se, että viitataan ihmisiin, jotka ovat ostajia olematta myyjiä tai ovat kuluttajia olematta tuottajia. Se minkä nämä ihmiset maksavat tuottajille, heidän pitäisi ensin saada näiltä ilmaiseksi. Jos joku ensin ottaa teiltä rahaa ja antaa sen sitten takaisin ostamalla tavaroitanne, niin ette milloinkaan rikastu myymällä tavaroitanne kalliimmalla hinnalla tälle samalle henkilölle. Tällaiset liiketoimet voivat vähentää tappiota, mutta eivät suinkaan auta saamaan voittoa.

Selittääksenne *voiton yleisen luonteen* teidän täytyy lähteä siitä väittämästä, että *tavarat myydään keskimäärin niiden todellisesta arvosta ja voitto saadaan myydessä tavarat arvonsa mukaisesti*, ts. niissä olennoitunutta työmäärää vastaavasti. Ellette tältä perustalta voi selittää voittoa, ette ylipäänsä voi sitä selittää. Tämä kuulostaa paradoksilta ja tuntuu olevan ristiriidassa jokapäiväisen kokemuksen kanssa. Paradoksi on sekin, että maa kiertää auringon ympäri ja vesi on kokoonpantu kahdesta helposti syttyvästä kaasusta. Tieteelliset totuudet ovat aina paradokseja, jos niitä tarkastellaan jokapäi-

väisen kokemuksen kannalta, joka huomioi vain esineiden pettävän ulkonäön.

7. TYÖVOIMA

Tutkittuamme, sikäli kuin se näin pikaisessa tarkastelussa on voinut olla mahdollista, *arvon* luonnetta, *minkä tahansa tavararan arvon* luonnetta, meidän on keskitettävä huomiomme *työn* erikoiseen *arvoon*. Ja tässä minun täytyy jälleen hämmästyttää teitä näennäisellä paradoksilla. Olette kaikki varmoja, että päivittäin myytte nimenomaan työtänne, että siis työllä on hinta ja että (koska tavararan hinta on vain sen arvon rahallinen ilmaus) täytyy varmasti olla olemassa sellainen käsite kuin *työn arvo*. Todellisuudessa ei kuitenkaan ole olemassa mitään sellaista kuin *työn arvo* sanan tavallisessa merkityksessä. Olemme huomanneet, että tavarassa kiteytynyt välttämättömän työn määrä muodostaa tavararan arvon. Jos nyt käyttäisimme tätä arvon käsitettä, kuinka voisimme määritellä sanokaamme kymmentuntisen työpäivän arvon? Kuinka paljon työtä sisältyy tähän päivään? Kymmenen tuntia työtä. Jos sanoisimme, että kymmentuntisen työpäivän arvo on yhtä kuin kymmenen tunnin työ tai tähän työpäivään sisältyvä työmäärä, se olisi tautologiaa ja päälle päätteeksi mieletön väite. Luonnollisesti sitten kun olemme saaneet selville sanonnan »*työn arvo*» todellisen, mutta piilevän merkityksen, me voimme selittää arvokäsitteen tällaisen järjenvastaisen ja mahdottomalta tuntuvan soveltamisen samoin kuin voimme selittää tai vaankappaleiden näennäiset tai pelkästään ilmiölliset liikunnat heti, kun olemme tiedostaneet niiden todelliset liikunnat.

Työläinen ei myy suoranaisesti *työtänsä*, vaan *työvoimansa*, jonka hän antaa väliaikaisesti kapitalistin käytettäväksi. Tämä pitää siinä määrin paikkansa, että lailla on säädetty — en tiedä, onko niin Englannin laeissa, mutta ainakin eräiden mannermaiden laeissa — *pisin aika*, joksi henkilö saa myydä työvoimansa. Jos hänen sallittaisiin myydä se rajattomaksi ajaksi, niin orjuus olisi heti palautettu. Sellainen myynti, jos se esimerkiksi käsittäisi koko hänen elinaikansa, tekisi hänet heti työnantajansa elinkautiseksi orjaksi.

Jo *Thomas Hobbes*, eräs Englannin vanhimpia taloustieteilijöitä ja omaperäisimpiä filosofejia, osui vaistomaisesti »*Leviathanissaan*» tähän tosiasiaan, joka kaikilta hänen seuraajiltaan on jäänyt huomaamatta. Hän sanoo:

»*Ihmisen*, kuten muidenkin esineiden, *arvona* on hänen *hintansa*, ts. se, mikä annetaan *hänen voimansa käyttämisestä*.»

Tältä perustalta lähtien me voimme määritellä *työn arvon* samoin kuin jokaisen muunkin tavararan arvon.

Mutta ennen kuin tämän teemme, meidän on asetettava kysymys, mistä johtuu se kummallinen ilmiö, että markkinoilla on toisaalta ryhmä ostajia, jotka omistavat maan, koneet, raaka-aineet ja elä-

mäntätarvikkeet, ts. esineet, jotka muokkaamatonta maata lukuun ottamatta ovat kaikki *työn tuotteita*, ja toisaalta ryhmä myyjiä, joilla ei ole mitään muuta myytävää kuin työvoimansa, työhön pystyvät kätensä ja aivonsa. Mistä johtuu, että toinen ryhmä jatkuvasti ostaa saadakseen voittoa ja rikastuakseen, samanaikaisesti kun toiset jatkuvasti myyvät ansaitakseen toimentulonsa? Tämän asian tutkiminen merkitsisi että tutkitaan sitä, mitä taloustieteilijät sanovat *alustavaksi* eli *alkuperäiseksi kasautumiseksi*, mutta jota pitäisi sanoa *alkuperäiseksi pakkoluovuttamiseksi*. Havaittisimme, että niin sanottu *alkuperäinen kasautuminen* ei merkitse mitään muuta kuin historiallista prosessisarjaa, minkä tuloksena on *hävitetty* työntekijän ja hänen työvälaineidensä välinen *alkuperäinen yhteys*. Sellainen tutkimus ei kuitenkaan kuulu esillä olevan aiheeni piiriin. Työntekijän *erottaminen* työvälaineistä kerran tapahduttuaan säilyy ja uusiintuu yhä lisääntyvässä määrässä, kunnes tuotantotavan uusi ja perusteellinen vallankumous sen jälleen poistaa ja palauttaa alkuperäisen yhteyden uudessa historiallisessa muodossa.

Mitä on siis *työvoiman arvo*?

Työvoiman, kuten jokaisen muunkin tavaran, arvon määrää sen tuottamiseen välttämätön työmäärä. Ihmisen työvoima on vain hänen elävässä henkilöllisyydessään. Ihminen käyttää tietyn määrän elämäntarvikkeita kasvaakseen ja pysyäkseen hengissä. Mutta ihminen, kuten konekin, kuluu ja hänet täytyy korvata toisella ihmisellä. *Oman* olemassaolonsa ylläpitoon välttämättömien elämäntarvikkeiden lisäksi *työläinen* tarvitsee niitä tietyn määrän kasvattaakseen lapsia, jotka korvaavat hänet työmarkkinoilla ja ikuistavat työläisten sukukunnan. Tämän lisäksi työläisen täytyy kuluttaa vielä tietty arvosumma kehittääkseen työvoimaansa ja hankkiakseen tietyn ammattitaidon. Tällä kertaa riittää, kun otamme huomioon vain *keskinkertaisen* työn, jolloin kasvatus- ja koulutuskustannukset ovat aivan häviävän pieniä suureita. Käytän kuitenkin hyväksi tilaisuutta huomauttaakseni, että samoin kuin erilaatuisen työvoiman tuotantokustannukset ovat erilaisia, niin myös eri tuotannonaloilla käytetyn työvoiman arvo on erilainen. Sen vuoksi *yhtä suuren työpalkan* vaatiminen perustuu erehdykseen ja on *mielelön* toivomus, joka ei koskaan tule täyttymään. Tuo vaatimus juontuu siitä väärästä ja pintapuolisesta radikalismista, joka hyväksyy edellytykset ja yrittää väistää johtopäätöksiä. Palkkatyöjärjestelmän perustalla työvoiman arvo määritellään samoin kuin minkä hyvänsä muunkin tavaran arvo, ja koska työvoiman eri lajeilla on eri arvo, ts. niiden tuottamiseen tarvitaan erilainen määrä työtä, niin työmarkkinoilla niillä *täytyy olla* erilainen hinta. *Saman tai edes oikeudenmukaisen palkan* vaatiminen palkkatyöjärjestelmän vallitessa on samaa kuin *vapauden* vaatiminen orjuuteen perustuvassa järjestelmässä. Se mitä te pidätte oikeana tai kohtuullisena, ei tule kysymykseen. Kysymyksessä on se, mikä olevassa tuotantojärjestelmässä on välttämätöntä ja väistämätöntä.

Sanotun perusteella on selvää, että *työvoiman arvon* määrää niiden *elämäntarvikkeiden arvo*, jotka tarvitaan työvoiman tuottamiseen, kehittämiseen, säilyttämiseen ja ikuistamiseen.

8. LISÄARVON TUOTTAMINEN

Olettakaamme, että niiden elämäntarvikkeiden tuottaminen, jotka työläinen päivittäin keskimäärin tarvitsee, vaatii *6 tuntia keskin-kertaista työtä*. Olettakaamme lisäksi, että nämä 6 tuntia keskin-kertaista työtä vastaavat 3 šillingin kultamäärää. Nämä 3 šillingiä olisivat tuon *työläisen työvoiman päiväärön hinta* eli rahallinen ilmaus. Työskennellessään 6 tuntia päivässä hän tuottaisi päivittäin arvon, joka riittäisi hänen päivittäin keskimäärin tarvitsemiensa elämäntarvikkeiden ostamiseen eli hänen säilymiseensä työläisenä.

Mutta miehemme on palkkatyöläinen. Hänen täytyy sen tähden myydä työvoimansa kapitalistille. Jos hän myy sen 3 šillingistä päivässä eli 18 šillingistä viikossa, niin hän myy sen arvostaan. Olettakaamme, että hän on kehrääjä. Jos hän työskentelee päivittäin 6 tuntia, hän lisää puuvillaan päivittäin 3 šillingin arvon. Tämä hänen päivittäin puuvillaan lisäämänsä arvo vastaisi tarkalleen hänen työpalkkaansa eli hintaa, jonka hän saa päivittäin työvoimastaan. Mutta tässä tapauksessa kapitalisti *ei saisi mitään lisäarvoa* eli *lisä-tuotetta*. Tässä joudumme siis todella vaikeuksiin.

Ostaessaan työläisen työvoiman ja maksaessaan sen arvon kapitalisti, kuten jokainen muukin ostaja, hankkii oikeuden kuluttaa, käyttää ostamaansa tavaraa. Samoin kuin konetta kulutetaan eli käytetään käynnistämällä se, niin myös ihmisen työvoimaa kulutetaan ja käytetään panemalla hänet työhön. Maksaessaan työläisen työvoiman päivä- tai viikkoarvon kapitalisti hankkii siten oikeuden käyttää tuota työvoimaa eli panna se tekemään työtä *koko päivän tai koko viikon*. Työpäivällä tai työviikolla on luonnollisesti tietty rajansa, mutta sitä koskettelemme lähemmin alempana.

Nyt sitä vastoin tahdon kiinnittää huomionne erääseen ratkaisevaan seikkaan.

Työvoiman *arvon* määrää työnpaljous, joka on välttämätön työvoiman säilyttämiseksi tai uusintamiseksi, kun taas tämän työvoiman *käyttämistä* rajoittaa vain työläisen työkyky ja ruumiillinen voima. Työvoiman päivä- tai viikkoarvo on aivan eri asia kuin tämän työvoiman päivä- tai viikkokulut, samoin kuin rehu, jonka hevonen tarvitsee, ja aika, jonka se voi ratsastajaa kantaa, ovat kaksi aivan eri asiaa. Työmäärä, johon rajoittuu työläisen työvoiman *arvo*, ei suinkaan aseta rajaa sille työmäärälle, jonka hänen työvoimansa voi suorittaa. Ottakaamme esimerkiksi kehrääjämme. Olemme tulleet huomaamaan, että uusintaakseen joka päivä työvoimansa hänen täytyy päivittäin tuottaa 3 šillingin arvo, minkä hän tekeekin työskentelemällä 6 tuntia päivässä. Tämä ei kuitenkaan tee häntä kykenemättömäksi työskentelemään 10 tai 12 tuntia tai enemmänkin

päivässä. Maksamalla kehrääjän työvoiman päivä- tai viikkoarvon kapitalisti hankkii oikeuden käyttää tätä työvoimaa *koko päivän tai koko viikon* ajan. Niinpä siis hän panee kehrääjän tekemään työtä, sanokaamme, 12 tuntia päivässä. Niiden 6 *tunnin lisäksi*, jotka kehrääjän palkka eli hänen työvoimansa arvon korvaaminen vaatii, kehrääjän on siis työskenneltävä *vielä 6 tuntia*, joita minä nimitän *lisätyön* tunneiksi, ja tämä lisätyö olennoituu *lisäarvossa* ja *lisätuotteessa*. Jos esimerkiksi kehrääjämme tehdessään päivittäin 6 tuntia työtä lisää puuvillaan 3 šillingin arvon, joka tarkalleen vastaa hänen palkkaansa, niin 12 tunnissa hän lisää puuvillaan 6 šillingin arvon ja tuottaa *vastaavan lisämäärän lankaa*. Koska hän on myynyt työvoimansa kapitalistille, hänen luomansa arvo eli hänen valmistamansa tuote kuuluu kokonaisuudessaan kapitalistille, joka on hänen työvoimansa pro tempore* omistaja. Siis sijoittamalla 3 šillingiä kapitalisti saa 6 šillingin arvon, koska hänen sijoittamansa arvo, jossa on kiteytyneenä 6 työtuntia, korvautuu arvolla, jossa on kiteytyneenä 12 työtuntia. Toistamalla joka päivä tämän prosessin kapitalisti sijoittaa päivittäin 3 šillingiä ja pistää joka päivä taskuunsa 6 šillingiä, joista puolet jälleen käytetään työpalkkojen maksamiseen ja toinen puoli muodostaa *lisäarvon*, josta kapitalisti ei maksa mitään vastiketta. Juuri *tällaiseen pääoman ja työn väliseen* vaihtoon perustuu kapitalistinen tuotanto eli palkkatyöjärjestelmä, ja juuri tällaisen vaihdon täytyy alinomaa johtaa siihen, että työläinen uusiintuu työläisenä ja kapitalisti kapitalistina.

Muiden ehtojen ollessa yhtäläisiä *lisäarvon suhdeluku* riippuu työvoiman arvon uusintamiseen tarvittavan työpäivän osan ja *lisäajan* eli kapitalistin hyväksi tehdyn *lisätyön* välisestä suhteesta. Se riippuu siis siitä, *missä määrin työpäivä jatkuu yli sen ajan*, jona työläinen työllään tuottaa vain työvoimansa arvon eli korvaa työpalkkansa.

9. TYÖN ARVO

Palatkaamme nyt sanontaan *»työn arvo eli hinta»*.

Olemme huomanneet, että tämä arvo on tosiasiallisesti vain työvoiman arvo mitattuna työvoiman ylläpitoon välttämättömien tarvaroiden arvolla. Mutta koska työläinen saa työpalkkansa vasta työnsä päättymisen *jälkeen* ja kun hän lisäksi tietää, että hän itse asiassa antaa kapitalistille nimenomaan työnsä, hänen työvoimansa arvo eli hinta näyttää hänestä välttämättömästi *hänen oman työnsä hinnalta* eli *arvolta*. Jos hänen työvoimansa hinta on 3 šillingiä, joihin sisältyy 6 tuntia työtä, ja jos hän tekee työtä 12 tuntia, niin hän pitää välttämättömästi näitä 3 šillingiä 12 tunnin työn arvona eli

* — tilapäinen. Toim.

hintana, vaikka nämä 12 tuntia työtä olennoituvat 6 šillingin arvossa. Tästä seuraa kaksi johtopäätöstä:

Ensiksi: työvoiman arvo eli hinta näyttää itse työn hinnalta eli arvolta, vaikka tarkasti sanottuna työn arvo eli hinta on järjetön sanonta.

Toiseksi: vaikka työläisen päivittäisestä työstä maksetaan vain osa toisen osan jäädessä maksamatta ja vaikka juuri tämä maksamaton eli lisätyö muodostaa sen varannon, josta lisäarvo eli voitto syntyy, näyttää kuitenkin siltä kuin koko työ olisi maksettua työtä.

Tämä pettävä näennäisyys erottaa palkkatyön muista historiallisista työmuodoista. Palkkatyöjärjestelmän perustalla näyttää maksamatonkin työ maksetulta työltä. Kun sen sijaan otamme orjan, niin sekin osa hänen työstään, josta on maksettu, näyttää maksamattomalta työltä. Voidakseen tehdä työtä orjan täytyy luonnollisesti elää, ja osa hänen työpäivästään menee hänen oman ylläpitonsa arvon korvaamiseen. Mutta koska orjan ja hänen herransa välillä ei ole solmittu mitään kauppasopimusta eikä kummankaan taholta ole suoritettu mitään osto- ja myyntitoimia, orjan koko työ näyttää ilmaiselta.

Ottakaamme toisaalta maaorja sellaisena kuin tämä vielä eilen — voimme sanoa — oli olemassa koko Itä-Euroopassa. Tämä talonpoika teki esimerkiksi 3 päivää työtä itseään varten omalla tai hänelle annetulla maapalstalla ja seuraavat 3 päivää pakollista ja ilmaista työtä herransa tilalla. Tässä oli siis maksettu ja maksamaton työ näkyvästi erotettu sekä aikaan että paikkaan nähden, ja liberaalimme olivat täynnänsä moraalista suuttumusta pitäen luonnottomana jo sellaista ajatustakin, että ihminen pakotetaan tekemään ilmaiseksi työtä.

Asiallisesti on kuitenkin aivan samaa, työskenteleekö joku 3 päivää viikossa omaksi hyväkseen omalla palstallaan ja 3 päivää korvauksetta herransa tilalla, vai tekeekö hän tehtaassa tai verstaassa 6 tuntia päivässä työtä itseään varten ja 6 tuntia työnantajansa hyväksi, vaikkakin viimeksi mainitussa tapauksessa työn maksettu ja maksamaton osa ovat erottamattomasti sekoittuneet toisiinsa ja *sopimuksen olemassaolo* sekä viikon lopussa tapahtuva *palkanmaksu* naamioivat koko tämän toimituksen luonteen. Maksamaton työ näyttää toisessa tapauksessa vapaaehtoiselta ja toisessa tapauksessa pakolliselta. Siinä koko ero.

Jos kohta käytänkin sanontaa »*työn arvo*», niin vain tavanomaisena »*työvoiman arvoa*» tarkoittavana banaalina terminä.

10. VOITON SAANTI MYYTÄESSÄ TAVARA ARVOSTAAN

Olettakaamme, että tunti keskinkertaista työtä olennoituu 6 pennyn arvossa tai 12 tuntia keskinkertaista työtä 6 šillingissä. Olettakaamme edelleen, että työn arvo vastaa 3 šillingiä eli 6-tuntisen

työn tuotetta. Jos edelleen tavaran valmistukseen kulutetuissa raaka-aineissa, koneissa ja muussa on olennoitunut 24 tuntia keskinkertaista työtä, on näiden tuotantovälineiden arvo 12 šillingiä. Jos kapitalistin palkkaama työläinen liittää lisäksi näihin tuotantovälineisiin 12 tuntia työtään, niin nämä 12 tuntia muodostavat vielä 6 šillingin arvon. *Tuotteen kokonaisarvo* olisi siis 36 tuntia esineellistynyttä työtä eli yhtä kuin 18 šillingiä. Mutta koska työn arvo eli työläiselle maksettu työpalkka on vain 3 šillingiä, niin kapitalisti ei maksa mitään vastiketta työläisen suorittamasta ja tavaran arvossa olennoituneesta 6 tunnin lisätyöstä. Myymällä tämän tavaran sen arvosta, 18 šillingistä, kapitalisti realisoi näin ollen myös sen 3 šillingin arvon, josta hän ei ole maksanut mitään vastiketta. Nämä 3 šillingiä muodostavat lisäarvon eli voiton, jonka hän pistää taskuunsa. Kapitalisti ei siis saa 3 šillingin voittoa siksi, että hän myy tavaran sen arvoa *suuremmasta* hinnasta, vaan siksi, että hän myy *sen todellisesta arvosta*.

Tavaran arvon määrää siihen sisältyvä *työn kokonaisuusmäärä*. Mutta osa tästä työmäärästä on olennoituneena arvossa, josta maksettiin työpalkkojen muodossa vastike, toinen osa on olennoituneena arvossa, josta *ei* ole maksettu *mitään* vastiketta. Osa tavarahan sisältyvästä työstä on *maksettua* työtä, osa *maksamatonta*. Siis myydessään tavaran *sen arvosta*, ts. siihen käytetyn *työn kokonaisuusmäärän* kiteytymänä, kapitalisti myy sen välttämättömästi voitolla. Hän ei myy ainoastaan sitä, mistä hän on maksanut vastikkeen, vaan myös sen, mistä hän ei ole maksanut mitään, vaikka se onkin vaatinut hänen työläisensä työn. Se mitä tavara maksaa kapitalistille ja mitä se maksaa tosiasiallisesti, on kaksi eri asiaa. Toistan siis: normaali ja keskimääräinen voitto saadaan kun tavarat myydään *niiden todellisesta arvosta* eikä *yli* niiden arvon.

11. OSAT, JOIHIN LISÄARVO JAKAUTUU

Lisäarvoa eli tavaran kokonaisarvon sitä osaa, johon työläisen *lisätyö* eli *maksamaton työ* sisältyy, sanon *voitoksi*. Tuo voitto ei kuitenkaan joudu kokonaisuudessaan yrittäjäkapitalistin taskuun. Maamonopoli antaa maanomistajalle mahdollisuuden anastaa osan tästä *lisäarvosta maankoron* nimellä, jota paitsi samantekevää on, käytetäänkö maata viljelyä, rakennuksia, rautateitä tai jotain muuta tuotannollista tarkoitusta varten. Toisaalta se tosiasia, että *työvälineiden* omistaminen antaa yrittäjäkapitalistille mahdollisuuden tuottaa *lisäarvoa* eli, mikä on aivan samaa, *anastaa tietyn määrän maksamatonta työtä*, aiheuttaa sen, että työvälineiden omistaja, joka antaa nämä työvälineet joko kokonaan tai osaksi yrittäjäkapitalistille, sanalla sanoen *rahoittajakapitalisti* saa mahdollisuuden vaatia itselleen *koron* nimellä toisen osan tästä *lisäarvosta*, joten yrittäjäkapitalistille yrittäjän *ominaisuudessa* jää vain niin sanottu *teollisuus-* eli *liikevoitto*.

Kysymys siitä, mitkä lait sääntelevät tämän lisäarvon kokonaisuuden jakautumisen noiden kolmen ihmisryhmän välillä, on aiheemme ulkopuolella. Siitä, mitä edellä on sanottu, kuitenkin johtuu seuraavia seikkoja.

Maankorko, korko ja teollisuusvoitto ovat vain tavaran lisäarvon eli tavarassa olennoituneen maksamattoman työn eri osien nimiä ja ne kaikki ovat samassa määrin *peräisin tästä lähteestä ja vain siitä*. Niitä ei synnytä *maa* sinänsä eikä *pääoma* sinänsä, mutta maa ja pääoma antavat omistajilleen tilaisuuden saada vastaavan osan lisäarvosta, jonka yrittäjäkapitalisti pusertaa työläisestä. Itse työläiselle on toisarvoista, korjaako tämän lisäarvon — hänen lisätyönsä eli maksamattoman työnsä tuloksen — kokonaisuudessaan yrittäjäkapitalisti vai onko tämä viimeksi mainittu pakotettu antamaan siitä osia maankoron ja koron nimellä toisille henkilöille. Olettakaamme, että yrittäjäkapitalisti käyttää ainoastaan omaa pääomaansa ja on tarvitsemansa maan omistaja. Silloin koko lisäarvo menee hänen tasukuunsa.

Juuri yrittäjäkapitalisti pusertaa tämän lisäarvon välittömästi työläisestä riippumatta siitä, minkä osan hän siitä sitten loppujen lopuksi saa pidetyksi itsellään. Juuri tähän yrittäjäkapitalistin ja palkkatyöläisen väliseen suhteeseen perustuukin koko palkkatyöjärjestelmä, koko nykyinen tuotantojärjestelmä. Eräät keskustelumme osallistuneet kansalaiset olivat sen vuoksi väärässä yrittäessään lieventää asiaintilaa ja esittää tämän yrittäjäkapitalistin ja työläisen välisen perussuhteen toisarvoiseksi kysymykseksi, jos kohta he olivat oikeassa väittäessään, että kyseisissä olosuhteissa hintojen korotus saattaa koskea hyvin eri tavalla yrittäjäkapitalistia, maanomistajaa, rahakapitalistia ja, jos haluatte, veronkantajaa.

Sanotusta seuraa vielä toinenkin johtopäätös.

Tavaran arvon se osa, joka edustaa vain raaka-aineiden, koneiden, sanalla sanoen kulutettujen tuotantovälineiden arvoa, *ei* ylipäänsä muodosta *tuloa*, vaan *ainoastaan* korvaa *pääoman*. Mutta sitä lukuunottamattakin on väärin luulla, että tavaran arvon toinen osa, joka *muodostaa tulon* tai voidaan kuluttaa työpalkan, voiton, maankoron ja koron muodossa, *muodostuu* työpalkkojen arvosta, maankoron arvosta, voiton arvosta jne. Jätämme aluksi työpalkat sivuun ja käsittelemme vain teollisuusvoittoa, korkoa ja maankorkoa. Huomasimme vastikään, että tavaraan sisältyvä *lisäarvo* eli tavaran arvon se osa, jossa on olennoitunut *maksamaton työ*, *jakautuu* itse kolmeen eri osaan, joilla kullakin on oma nimensä. Mutta kokonaan totuudenvastaista olisi väittää, että tavaran tämän osan arvo *koostuu* eli *muodostuu* siten, että *lasketaan yhteen näiden kolmen osan itsenäiset arvot*.

Jos tunnin työ on olennoitunut 6 pennyn arvossa, jos työläisen työpäivä käsittää 12 tuntia ja jos puolet tästä ajasta on maksamatonta työtä, niin tämä lisätyö liittyy tavaraan 3 šillingin *lisäarvon*, toisin sanoen arvon, josta ei ole maksettu mitään vastiketta. Tämä 3 šillin-

gin lisäarvo muodostaa *koko* sen *varannon*, jonka yrittäjäkapitalisti voi jakaa missä suhteessa tahansa maanomistajan ja rahaa lainanneen henkilön kanssa. Tähän 3 sillingin arvoon rajoittuu se arvo, jonka he voivat jakaa keskenään. Asianlaita ei kuitenkaan ole niin, että yrittäjäkapitalisti itse lisää omaa voittoaan varten tavarahan arvoon mielivaltaisen arvon, johon sitten lisätään toinen arvo maanomistajaa varten jne., ja että tavarahan kokonaisarvo koostuu näistä mielivaltaisesti määrätystä arvoista. Huomaatte siis, miten peräti virheellinen on yleinen käsitys, joka sekoittaa *kyseisen arvon jakautumisen* kolmeen osaan ja tuon arvon *koostumisen* kolmesta *itsenäisestä* arvosta ja muuttaa siten kokonaisarvon, josta maankorko, voitto ja korko ovat peräisin, mielivaltaiseksi suureeksi.

Jos kapitalistin saama kokonaisvoitto on 100 puntaa, niin tätä summaa, *ehdottomaksi* suureeksi käsitettynä, me sanomme *voiton paljoudeksi*. Mutta jos laskemme suhteen, jossa nämä 100 puntaa ovat sijoitettuun pääomaan, niin tätä *suhteellista* suuretta me sanomme *voiton suhdeluvuksi*. On ilmeistä, että tämä voiton suhdeluku voidaan ilmaista kahdella tavalla.

Olettakaamme, että *työpalkkoihin sijoitettu* pääoma tekisi 100 puntaa. Jos luotu lisäarvo olisi niin ikään 100 puntaa — mikä osoittaisi meille, että puolet työläisen työpäivästä on *maksamatonta* työtä — niin mitatessamme tätä voittoa työpalkkoihin sijoitetun pääoman arvolla sanoisimme, että *voiton suhdeluku* on 100 prosenttia, koska sijoitettu arvo on 100 ja realisoitu arvo 200.

Jos toisaalta emme ota huomioon ainoastaan *työpalkkoihin sijoitettua* pääomaa, vaan *koko* sijoitetun *pääoman*, sanokaamme esim. 500 puntaa, joista 400 puntaa edustaa raaka-aineiden, koneiden jne. arvoa, niin saamme *voiton suhdeluvuksi* vain 20 prosenttia, koska 100 punnan voitto on vain viidesosa *koko* sijoitetusta pääomasta.

Ainoastaan ensimmäinen voiton suhdeluvun ilmaisemistapa osoittaa maksetun ja maksamattoman työn välisen todellisen suhteen, työn exploitation* (sallikaa minun käyttää tätä ranskalaista sanaa) todellisen asteen. Toista ilmaisemistapaa käytetään ja se todella sopii tiettyihin tarkoituksiin, ainakin sen avulla on varsin kätevää salata, missä määrin kapitalisti puristaa työläisestä ilmaista työtä.

Niissä huomautuksissa, joita vielä teen, käytän *voitto* sanaa merkitsemään kapitalistin puristaman lisäarvon koko paljouutta riippumatta siitä, miten tämä lisäarvo jakautuu eri henkilöryhmien kesken, ja käyttäessäni sanontaa *voiton suhdeluku*, mittaan aina voiton sen mukaan, mikä suhde sillä on työpalkkoihin sijoitettuun pääomaan.

* — riiston. *Toim.*

12. VOITON, TYÖPALKAN JA HINNAN VÄLINEN YLEINEN SUHDE

Jos vähennämme tavararan arvosta raaka-aineet ja muut tavaraan käytetyt tuotantovälineet korvaavan arvon, so. jos vähennämme arvon, joka edustaa tavaraan sisältyvää aikaisempaa työtä, niin muu osa tavararan arvosta on se työmäärä, jonka työläinen on lisännyt *viimeisessä* tuotantoprosessissa. Jos tämä työläinen tekee päivässä 12 tuntia työtä ja jos 12 tunnin keskinkertainen työ kiteytyy 6 šillingin kultamäärässä, niin tämä lisätty 6 šillingin arvo on *ainoa* arvo, jonka hänen työnsä on luonut. Tämä työajan määräämä arvo on ainoa varanto, josta sekä työläinen että kapitalisti ottavat osansa eli osinkonsa, ainoa arvo, joka voidaan jakaa työpalkaksi ja voitoksi. On selvää, että tämä arvo sinänsä ei muutu, jaettakoon se osapuolien kesken missä suhteessa tahansa. Mitään ei muuta sekään, jos yhden työläisen asemesta otetaan koko työläisväestö ja yhden työpäivän asemesta esimerkiksi 12 miljoonaa työpäivää.

Koska kapitalisti ja työläinen voivat jakaa keskenään vain tämän rajoitetun arvon, ts. arvon, jonka mittana on työläisen koko työ, niin mitä enemmän tulee toisen osaksi, sitä vähemmän tulee toisen osaksi ja päinvastoin. Kun on olemassa tietty määrä, niin toinen osa suurenee samassa suhteessa kuin toinen pienenee. Jos työpalkka muuttuu, niin voitto muuttuu päinvastaiseen suuntaan. Jos työpalkka pienenee, niin voitto suurenee, jos taas työpalkka suurenee, niin voitto pienenee. Jos työläinen saa aikaisemman olettamuksemme mukaan 3 šillingiä, so. puolet luomastaan arvosta, tai jos hänen koko työpäivästään puolet on maksettua ja puolet maksamatonta työtä, niin *voiton suhdeluku* on 100 prosenttia, koska kapitalistikin saa 3 šillingiä. Jos työläinen saa vain 2 šillingiä eli tekee omaksi hyväkseen työtä vain kolmasosan koko päivästä, niin kapitalisti saa 4 šillingiä ja voiton suhdeluku on 200 prosenttia. Jos työläinen saa 4 šillingiä, niin kapitalisti saa vain 2 šillingiä ja voiton suhdeluku laskee 50 prosenttiin. Mutta nämä vaihtelut eivät vaikuta tavararan arvoon. Yleinen palkankorotus johtaisi siis voiton yleisen suhdeluvun pienemiseen vaikuttamatta kuitenkaan tavaroiden arvoon.

Mutta vaikka tavaroiden arvon, joka viime kädessä sääntelee niiden markkinahintoja, määrää yksinomaan tavaroihin kiinnitetyn työn kokonaisuus ja vaikka tavaroiden arvo ei riipu tuon määrän jakamisesta maksettuaan ja maksamattomaan työhön, tästä ei suinkaan seuraa, että esimerkiksi 12 tunnissa valmistettujen tavaroiden tai tavararyhmien arvo pysyisi vakiona. Tietyssä työajassa eli tietyllä *työmäärällä* tuotettujen tavaroiden määrä eli massa riippuu käytetyn työn *tuotantovoimasta* eikä *kestosta* eli pituudesta. Kehruutyön tuotantovoimien tietyllä asteella tuotetaan esimerkiksi 12 tunnin työpäivässä 12 naulaa lankaa, tuotantovoimien alhaisemmalla asteella vain 2 naulaa. Jos siis 12 tunnin keskinkertainen työ olennoituu 6 šillingin arvossa, niin edellisessä tapauksessa 12 naulaa lankaa mak-

saisi siis 6 šillingiä, jälkimmäisessä tapauksessa 2 naulaa lankaa maksaisi samoin 6 šillingiä. Naula lankaa maksaisi edellisessä tapauksessa 6 pennyä ja jälkimmäisessä 3 šillingiä. Tämä hinnan eriävyys olisi seuraus käytetyn työn tuotantovoimien erilaisuudesta. Tuotantovoiman ollessa suurempi lankanaulassa esineellistyisi 1 työtunti, kun taas tuotantovoiman ollessa pienempi lankanaulassa esineellistyisi 6 työtuntia. Lankanaulan hinta olisi edellisessä tapauksessa vain 6 pennyä, vaikka työpalkat olisivat suhteellisen korkeat ja voiton suhdeluku alhainen; jälkimmäisessä tapauksessa se olisi 3 šillingiä, vaikka työpalkat olisivat alhaiset ja voiton suhdeluku korkea. Asianlaita olisi näin, koska lankanaulan hinnan määrää siihen *sisältyvän työn kokonaismäärä* eikä se *suhde, jossa tämä kokonaismäärä jakautuu maksettuun ja maksamattomaan työhön*. Aikaisemmin mainitsemani tosiasia, että hyvin maksettu työ voi tuottaa halpoja ja huonosti maksettu työ kalliita tavaroita, menettää siis paradoksaaliselta näyttävän luonteensa. Tämä tosiasia ilmentää vain yleistä lakia, jonka mukaan tavaran arvon määrää tavaraan sisällytetty työmäärä, ja tämä työmäärä riippuu yksinomaan käytetyn työn tuotantovoimasta ja muuttuu sen tähden aina, kun työn tuottavuus muuttuu.

13. TÄRKEIMMÄT TAPAUKSET, JOLLOIN VAADITAAN PALKAN KOROTTAMISTA TAI VASTUSTETAAN SEN ALENTAMISTA

Tarkastelkaamme nyt vakavasti niitä tärkeimpiä tapauksia, jolloin taistellaan palkankorotuksen puolesta tai palkanalennusta vastaan.

1. Olemme huomanneet, että *työvoiman arvon* eli yleisesti levinyttä sanontaa käyttäen *työn arvon* määrää elämäntarvikkeiden arvo eli niiden tuottamiseen tarvittava työmäärä. Jos siis tietyssä maassa työläisen päivittäin keskimäärin käyttämien elämäntarvikkeiden arvo on 6 tuntia työtä, jotka edustavat 3 šillingiä, niin työläisen pitäisi joka päivä tehdä työtä 6 tuntia tuottaakseen päivittäisen ylläpitonsa vastikkeen. Jos koko työpäivä on 12 tuntia, niin kapitalisti maksaa työläiselle hänen työnsä arvon antamalla hänelle 3 šillingiä. Puolet työpäivästä olisi tällöin maksamatonta työtä ja voiton suhdeluku olisi 100 prosenttia. Mutta olettaakamme nyt, että tuottavuuden vähenemisen takia tarvitaan enemmän työtä, esimerkiksi saman maataloustuotemäärän tuottamiseen, niin että työläisen päivittäin keskimäärin tarvitsemien elämäntarvikkeiden hinta kohoaisi 3:sta 4 šillingiin. Tällöin työn arvo kohoaisi kolmasosalla eli $33\frac{1}{3}$ prosentilla. Työläisen entistä elintasoja vastaavan päivittäisen ylläpidon vastikkeen tuottamiseen tarvittaisiin 8 tuntia. Lisätyö vähenisi siis 6:sta 4 tuntiin ja voiton suhdeluku pienenesi 100:sta 50 prosenttiin. Mutta vaatiessaan palkankorotusta työläinen vaatisi siten vain maksamaan *työnsä kohonneen arvon*, kuten jokainen tavaran myyjä, kun

hänen tavaransa valmistuskustannukset ovat kohonneet, yrittää saada maksun tästä tavaransa kohonneesta arvosta. Jos työpalkat eivät nouse tai eivät nouse riittävästi tasoittaakseen elämäntarvikkeiden kohonneen arvon, niin työn *hinta* laskee *työn arvon alapuolelle* ja työläisen elintaso huononee.

Mutta muutos saattaa tapahtua päinvastaiseenkin suuntaan. Työn tuottavuuden kohoamisen ansiosta sama määrä elämäntarvikkeita, jotka työläinen päivittäin keskimäärin käyttää, voi alentua hinnoissa 3:sta 2 šillingiin, ts. näiden elämäntarvikkeiden arvon vastikkeen tuottamiseen tarvitaan 6 tunnin asemesta vain 4 tuntia työpäivästä. Työläinen kykenisi silloin 2 šillingillä ostamaan yhtä paljon elämäntarvikkeita kuin hän aikaisemmin osti 3 šillingillä. Itse asiassa olisi *työn arvo* laskenut, mutta työn arvon pienentyessäkin työläisen käytettävissä olisi yhtä paljon tavaraa kuin aikaisemminkin. Voitto kohoaisi silloin 3:sta 4 šillingiin ja voiton suhdeluku 100:sta 200 prosenttiin. Vaikka työläisen absoluuttinen elintaso pysyisikin samana, hänen *suhteellinen* työpalkkansa ja sen kautta hänen *suhteellinen yhteiskunnallinen asemansa* kapitalistin asemaan verrattuna huononisi. Vastustaessaan tätä suhteellisen työpalkan alennusta työläinen vain vaatisi tiettyä osuutta siitä, minkä antaa hänen työnsä kohonnut tuotantovoima, ja pyrkisi säilyttämään aikaisemman suhteellisen asemansa yhteiskunnallisessa portaikossa. Niinpä viljalakien kumoamisen jälkeen englantilaiset tehtailijat, rikkoen julkeasti viljalakeja vastaan käydyn agitaation aikana juhlallisesti antamansa lupaukset, alensivat yleisesti työpalkkoja 10 prosentilla. Aluksi työläisten vastarinta raukesi tyhjiin, mutta myöhemmin voitettiin menetetyt 10 prosenttia jälleen takaisin olosuhteissa, joihin en voi nyt lähemmin puuttua.

2. Elämäntarvikkeiden *arvo* ja siis myös *työn arvo* voi pysyä samana, mutta niiden *raha-hinta* voi muuttua *rahan arvossa* tapahtuneen *muutoksen* johdosta.

Rikkaampien kaivoksien löytämisen yms. ansiosta voi käydä niin, että esimerkiksi kahden kultaunssin tuottaminen vaatii saman työn kuin aikaisemmin vaati yhden unssin tuottaminen. Kullan *arvo* laskee silloin puoleen eli 50 prosentilla. *Työn arvo*, samoin kuin kaikkien muidenkin tavaroiden *arvo*, tulee tällöin ilmaista aikaisempaan verrattuna kaksinkertaisissa *raha-hinnoissa*. Kaksitoista työtuntia, jotka aikaisemmin ilmaistiin 6 šillinginä, ilmaistaan nyt 12 šillinginä. Jos työläisen työpalkka edelleenkin jää 3 šillingiksi kohoamatta 6 šillingiin, hänen työnsä *raha-hinta* vastaa vain *puolta hänen työnsä arvosta* ja hänen elintasonsa huononee tavattomasti. Näin käy myös suuremmassa tai pienemmässä määrin siinä tapauksessa, jos hänen työpalkkansa nousee eikä tämä nouse vastaa täydellisesti kullan arvon alenemista. Tarkastelemassamme tapauksessa ei tapahdu mitään muutoksia ei työn tuotantovoimassa, ei tarjonnassa eikä kysynnässä enempää kuin tavaroiden arvossakaan. Näiden arvojen *rahanimityksiä* lukuun ottamatta ei mikään muutu. Jos tällöin sano-

taan, että työläisen ei tule tässä tapauksessa vaatia vastaavaa työpalkkojen korotusta, niin se on samaa kuin jos sanottaisiin, että työläisen pitää tyytyä siihen, että hänelle maksetaan esineiden asemesta nimityksiä. Koko aikaisempi historia todistaa, että aina kun tapahtuu tuollainen rahan arvon aleneminen, kapitalistit kiirehtivät käyttämään hyväkseen otollista tilaisuutta pettääkseen työläisiä. Eräs varsin lukuisa taloustieteilijäin koulukunta vakuuttaa, että uusien kulta-alueiden löytämisen, hopeakaivosten paremman käytön ja elohopean halvemman tarjonnan seurauksena jalometallien arvo on taas alentunut. Tämä selittänee sen, miksi mannermaalla on ryhdytty yleisesti ja samanaikaisesti vaatimaan palkankorotuksia.

3. Olemme tähän asti lähteneet siitä, että *työpäivällä* on tietyt rajansa. Mutta työpäivällä sinänsä ei ole pysyviä rajoja. Pääoma pyrkii alinomaa pidentämään sitä äärimmäiseen fyysisesti mahdolliseen rajaan, sillä työpäivän pidentessä lisääntyy vastaavasti myös lisätyö ja siis myös sen synnyttämä voitto. Mitä enemmän pääoman onnistuu pidentää työpäivää, sitä suuremman määrän se anastaa vierasta työtä. 1600-luvulla ja vieläpä 1700-luvun kahdella ensimmäisellä kolmanneksella 10-tuntinen työpäivä oli normaalityöpäivä koko Englannissa. Jakobiineja vastaan käydyn sodan aikana, joka itse asiassa oli brittiläisten paronien sotaa brittiläisiä työtätekeviä joukkoja vastaan,³³ pääoma piti bakkanaalejaan ja pidensi työpäivän 10-tuntisesta 12-, 14-, 18-tuntiseksi. *Malthus*, mies, jota ei suinkaan voida epäillä liikaturnteelliseksi, selitti eräässä vuoden 1815 vaiheilla ilmestyneessä pamfletissaan, että jos asiat jatkuvat edelleen näin, kansakunnan elämä on perustuksiaan myöten uhattu.³⁴ Muutamia vuosia ennen sitä kun keksityt koneet otettiin yleisesti käytäntöön, noin 1765, Englannissa ilmestyi pamfletti nimeltään »*An Essay on Trades*». Nimetön tekijä*, työväenluokan vannoutunut vihollinen, kiivailee työpäivän rajojen pidentämisen välttämättömyydestä. Tätä tarkoitusta varten hän mm. ehdottaa perustettavaksi *työtaloja*³⁵, joiden tulee olla »*kauhun taloja*», kuten hän sanoo. Entä kuinka pitkän pitäisi hänen mielestään olla työpäivän näissä »*kauhun taloissa*»? *Kaksitoista tuntia*, juuri yhtä pitkän kuin se työpäivä, minkä kapitalistit, taloustieteilijät ja ministerit selittivät 1832 ei vain tosiasialliseksi, vaan välttämättömäksi 12 vuotta nuoremman lapsen työajaksi.

Myydessään työvoimansa — ja nykyisen järjestelmän vallitessa hänen on pakko se tehdä — työläinen antaa kapitalistin käyttää tätä voimaa, mutta tietyissä järjellisissä rajoissa. Hän myy oman työvoimansa säilyttääkseen eikä tuhotakseen sen — emme ota tässä lukuun sen luonnollista kulumista. Kun työläinen myy työvoimansa sen päivä- tai viikkoarvosta, niin se edellyttää, ettei työvoimaa kuluteta yhdessä päivässä tai yhdessä viikossa niin paljon kuin 2 päivässä tai 2 viikossa. Ottakaamme 1000 punnan arvoinen kone. Jos sen kesto aika on 10 vuotta, niin niiden tavaroiden arvoa, joiden tuot-

* — varmaankin J. Cunningham. *Toim.*

tamisessa se on mukana, se lisää vuosittain 100 punnalla. Jos sen kesto-aika on 5 vuotta, niin se lisää noiden tavaroiden arvoa 200 punnalla vuodessa, ts. koneen vuosittaisen kulumisen arvo on kääntäen verrannollinen aikaan, jona se kuluu. Mutta juuri tässä suhteessa työläinen eroaa koneesta. Kone ei kulu aivan samassa suhteessa kuin sitä käytetään. Ihminen sitä vastoin kuluu paljon enemmän kuin mitä voisi luulla hänen työnsä kestoajan pitenevästä koskevien numerotietojen perusteella.

Työläiset täyttävät vain velvollisuutensa itseään ja sukuaan kohtaan pyrkiessään lyhentämään työpäivää aikaisempaan järjelliseen pituuteensa tai estämään ylityötä palkankorotuksella — siellä, missä he eivät voi saada lakia, joka säätäisi normaalityöpäivän — palkankorotuksella, joka ei ainoastaan vastaisi heistä puristettua lisätyötä, vaan myös ylittäisi sen. He asettavat vain rajan pääoman tyrannimaisille anastuspyrkimyksille. Aika muodostaa tilan inhimilliselle kehitykselle. Ihminen, jolla ei ole käytettävissään minuuttiakaan vapaa-aikaa ja jonka koko elinaika, lukuun ottamatta pelkkiä fyysisten tarpeiden sanelemia keskeytyksiä, kuten nukkuminen, syöminen jne., kuluu kapitalistin hyväksi tehtävään työhön — sellainen ihminen on vetojuhtaa alempana. Hän on pelkkä kone, joka luo rikkautta toiselle, ruumiillisesti murtunut ja henkisesti raaistunut. Ja kuitenkin nykyaikaisen teollisuuden koko historia osoittaa, että pääoma, ellei sille aseteta esteitä, pyrkii sydämettä ja armottomasti painamaan koko työväenluokan tälle syvään alennuksen asteelle.

Kapitalisti voi työpäivää pidentäessään maksaa *korkeampaa palkkaa* ja kuitenkin alentaa työn arvoa, ellei palkankorotus vastaa työläisestä puserretun työmäärän suurenemista ja sen johdosta nopeutuvaa työvoiman tuhoutumista. Tämä voi tapahtua myös toisella tavalla. Englantilaiset porvarilliset tilastotieteilijät sanovat teille esimerkiksi, että Lancashiren tehdastyöläisten perheiden keskipalkka on noussut. He unohtavat tällöin, että miehen, perheen pään, lisäksi pääoman Juggernautin vaunujen³⁶ alle heitetään nyt myös hänen vaimonsa ja 3 tai 4 lastansa ja ettei heidän kokonaispalkkansa kohoaminen vastaa perheeltä puserretun lisätyön kokonaismäärää.

Silloinkin kun työpäivällä on määrätty rajat, kuten nyt on asianlaita kaikilla tehdaslain alaisilla teollisuusaloilla, työpalkkojen korotus voi olla tarpeen yksistään sitä varten, että *työn arvon* tähänastinen taso säilyisi. Työn *intensiteetin* kohoaminen voi panna ihmisen kuluttamaan yhdessä tunnissa yhtä paljon elinvoimaa kuin hän aikaisemmin kulutti kahdessa tunnissa. Tehdaslain alaisilla teollisuusaloilla tämä on jo tietyltä osalta tapahtunut siten, että on nopeutettu koneiden käyntiä ja lisätty yhden ihmisen huollettavina olevien työ-koneiden lukumäärää. Jos työn intensiteetin kohoaminen eli yhdessä tunnissa käytetyn työmäärän lisäys pysyy vastaavanlaisessa suhteessa työpäivän lyhenemiseen, niin tuosta lyhenemisestä on työläisille kuitenkin etua. Jos tämä raja ylitetään, hän menettää toisessa muodossa sen, mitä hän toisessa voittaa, ja silloin 10 työtuntia muodos-

tuvat hänelle ehkä yhtä tuhoisiksi kuin aikaisemmat 12 tuntia. Hiljittessään tätä pääoman pyrkimystä taistelemalla sellaisen palkankorotuksen puolesta, joka vastaisi työn intensiteetin kohoamista, työlläinen vain taistelee työnsä halventamista ja sukunsa heikentämistä vastaan.

4. Te kaikki tiedätte, että syistä, joita minun ei tässä tarvitse selittää, kapitalistinen tuotanto käy tiettyjen kausittaisten jaksojen läpi. Se käy läpi hiljaiskauden, kasvavan elpymisen, kukoistuksen, liikatuotannon, pulan ja lamakauden. Tavaroiden hinnat ja voiton suhdeluku määräytyvät markkinoilla näiden kausien mukaisesti, milloin laskien keskitason alapuolelle, milloin nousten sitä korkeammalle. Tarkastellessanne koko kehitysjaksoa huomaatte, että markkinahintojen poikkeamiset tasottavat toisensa ja että keskimäärin koko kehitysjakson puitteissa tavaroiden markkinahintoja sääntelee tavaroiden arvo. Markkinahintojen alenemiskausina sekä pula- ja lamakausina työlläinen saa olla varma palkanalennuksesta, ellei hän ylipäänsä joudu heitetyksi pois työstä. Jottei tulisi petetyksi, työlläisen täytyy markkinahintojen alentuessakin taistella kapitalistia vastaan, ettei tämä alentaisi ylenmäärin työpalkkoja. Ellei työlläinen taisteli kukoistuskautena, jolloin kapitalistit saavat ylimääräistä voittoa, palkankorotuksen puolesta, hän ei saisi teollisuuden koko kehitysjakson ajalta keskimäärin edes *keskipalkkaansa* eli työnsä *arvoa*. Olisi tavattoman typerää vaatia, että työlläinen, jonka työpalkka laskee välttämättömästi kehitysjakson epäsuotuisina kausina, luopuisi ottamasta vastaavaa korvausta suotuisina kausina. Yleensä kaikkien tavaroiden *arvo* realisoituu vain sen ansiosta, että jatkuvasti vaihtelevat markkinahinnat tasoittuvat, mikä johtuu tarjonnan ja kysynnän suhteen alituisista heilahteluista. Nykyisen järjestelmän perustalla työ on vain tavaraa niin kuin muukin tavara. Saavuttaakseen arvoansa vastaavan keskihinnan työn täytyy siis käydä läpi samat heilahtelut. Olisi typeryyttä käsitellä työtä toisaalta tavarana ja pyrkiä se toisaalta asettamaan niiden lakien ulkopuolelle, jotka sääntelevät tavaroiden hintoja. Orja saa vakituisesti määrätynsuuruisen erän elämäntarvikkeita, palkkatyölläinen ei saa. Hänen on yritettävä saada toisessa tapauksessa palkankorotusta, jollei muun vuoksi, niin korvatakseen toisessa tapauksessa tapahtuvan palkanalennuksen. Jos hän tyytyisi pitämään kapitalistien tahtoa ja määräystä korkeimpana taloudellisena lakina, hänen osakseen tulisi orjan koko kurjuus ilman että hänellä olisi edes sitä toimeentuloa, mikä orjalle on turvattu.

5. Kaikissa esittämissäni tapauksissa — ja niitä on 99 sadasta — olette nähneet, että taistelu palkankorotuksesta johtuu *edelläkäyvi-*
tä muutoksista ja on väistämätön seuraus niistä muutoksista, joita tapahtuu ensin tuotannon mittasuhteissa, työn tuotantovoimassa, työn arvoissa, rahan arvossa, puserretun työn pituudessa ja intensiteetissä, markkinahintojen heilahteluissa, jotka riippuvat tarjonnan ja kysynnän heilahteluista ja vastaavat teollisuuden kehitysjakson

eri kausia; sanalla sanoen tuo taistelu on työn vastatoimenpide aikaisempaa pääoman toimintaa vastaan. Jos käsittelette palkankorotusten puolesta käytyä taistelua ottamatta huomioon näitä seikkoja sekä ottaen huomioon vain työpalkkojen muutokset ja sivuuttaen kaikki muut muutokset, joista ne johtuvat, lähдете väärästä olettamuksesta ja tulette väärään johtopäätökseen.

14. PÄÄOMAN JA TYÖN VÄLINEN TAISTELU JA SEN TULOKSET

1. Olen osoittanut, että työläisten ajoittainen vastarinta työpalkkojen alennusta vastaan ja heidän ajoittain toistuvat yrityksensä saada palkankorotusta ovat erottamattomassa yhteydessä palkkatyöjärjestelmään ja johtuvat nimenomaan siitä tosiasiaista, että työ on saatettu muiden tavaroiden asemaan ja se on siis hintojen yleistä liikettä sääntelevien lakien alainen; olen osoittanut edelleen, että yleinen palkankorotus aiheuttaa yleisen voiton suhdeluvun alenemista vaikuttamatta silti tavaroiden keskihintaan tai niiden arvoon; nyt herää lopuksi kysymys, missä määrin tässä pääoman ja työn välisessä herkeämättömässä taistelussa viimeksi mainittu voi saavuttaa menestystä.

Voisin vastata yleistävästi ja sanoa, että työn, kuten kaikkien muidenkin tavaroiden, *markkinahinta* käy pitkältä aikajaksolta yhteen sen *arvon* kanssa; että sen tähden kaikesta noususta ja laskusta huolimatta työläinen, tehkoon hän puolestaan mitä tahansa, on lopujen lopuksi saava keskimäärin vain työnsä arvon, joka on hänen työvoimansa arvo ja jonka määrää työvoiman ylläpitämiseen ja uusintamiseen välttämättömien elämäntarvikkeiden arvo, ja niiden arvon taas määrää se työnpaljous, joka on välttämätön niiden tuottamiseen.

Mutta on eräitä erikoisuuksia, jotka erottavat *työvoiman arvon* eli *työn arvon* kaikkien muiden tavaroiden arvosta. Työvoiman arvon muodostaa kaksi ainesta, joista toinen on puhtaasti fyysinen, toinen historiallinen eli yhteiskunnallinen. Työvoiman *arvon alimman* rajan määrää *fyysinen* aines, so. työväenluokan täytyy säilyäkseen ja uusintaakseen itsensä, jatkaakseen fyysistä olemassaoloaan saada ne elämäntarvikkeet, jotka ovat tuiki välttämättömiä sen elämälle ja lisääntymiselle. Näiden välttämättömien tarvikkeiden *arvo* muodostaa siis *työn arvon* alimman rajan. Toisaalta on myös työpäivän pituudella äärimmäinen, joskin hyvin venyvä rajansa. Tämän äärimmäisen rajan muodostaa työläisen fyysinen voima. Jos hänen elinvoimansa päivittäinen kulutus ylittää tietyn rajan, hän ei kestä päivästä päivään toistuvaa samanlaista jännitystä. Tämä raja on kuitenkin, kuten sanoin, hyvin venyvä. Heikot ja lyhytikäiset sukupolvet, kun ne seuraavat nopeasti toinen toisiaan, voivat turvata työmarkkinat aivan yhtä hyvin kuin muutamat voimakkaat ja pitkäikäiset sukupolvet.

Tämän puhtaasti fyysisen aineksen ohella työn arvon määrää kus-

sakin maassa *perinteellinen elintaso*. Tämä taso edellyttää, ettei tyydytetä yksinomaan fyysisen elämän tarpeita, vaan myös ne tetyt tarpeet, jotka johtuvat yhteiskunnallisista olosuhteista, joissa ihmiset elävät ja kasvavat. Englantilaisen elintaso voitaisiin painaa irlantilaisen elintason tasalle, saksalaisen talonpojan elintaso liiviläisen talonpojan tasalle. Sen mikä merkitys on tässä suhteessa historiallisilla perinteillä ja yhteiskunnallisilla totumuksilla, voitte saada tietää *herra Thorntonin* kirjasta »*Overpopulation*», jossa hän osoittaa, että keskipalkat Englannin eri maatalouspiireissä vielä nykyäänkin eroavat toisistaan suuremmassa tai pienemmässä määrässä niiden enemmän tai vähemmän suotuisten olosuhteiden vuoksi, joissa kyseiset seudut vapautuivat maaorjuudesta.

Tämä työn arvoon sisältyvä historiallinen eli yhteiskunnallinen aines voi laajeta tai supistua, jopa hävitä kokonaankin, niin ettei jää jäljelle mitään muuta kuin *fyysinen raja*. *Jakobiinien vastaisen sodan* aikana, jota käytiin, kuten vanha parantumaton veroahmatti ja laiskanviran hoitaja ukko George Rose tapasi sanoa, pyhän uskontomme hyvyyksien pelastamiseksi uskottomien ranskalaisten hyökkäyksiltä, kunnan englantilaiset farmarit, joista eräässä edellisessä istunossamme keskustelimme niin hellästi, painoivat maatyöläisten palkat jopa *tätä puhtaasti fyysistäkin minimiä* pienemmäksi ja hankkivat *köyhäinhoitolakien*³⁷ avulla lopun niistä elämäntarvikkeista, mitkä olivat välttämättömiä työläisten fyysistä säilyttämistä ja heidän sukunsa jatkamista varten. Tämä oli mainio keino muuttaa palkkatyöläinen orjaksi ja Shakespearen ylpeä talollinen köyhimykseksi.

Jos vertaatte palkkatasoa eli työn arvoa eri maissa tai eri historiallisina kausina samassa maassa, niin huomaatte, ettei itse *työn arvo* ole mikään pysyvä suure, vaan se muuttuu, vaikka kaikkien muiden tavaroiden arvo pysyisikin muuttumattomana.

Tällainen vertailu osoittaisi niin ikään, etteivät ainoastaan *markkinavoiton suhdelluvut*, vaan myös *keskimääräisen voiton suhdelluvut* muuttuvat.

Mutta mitä tulee *voittoon*, niin ei ole mitään lakia, joka määräisi sen *minimin*. Me emme voi sanoa, mikä on sen alin raja. Miksi emme voi panna merkille tätä rajaa? Siksi että vaikka voimmekin panne merkille *minimipalkan*, emme voi panna merkille sen *maksimia*. Voimme vain sanoa, että jos työpäivän rajat on annettu, *voiton maksimi* vastaa *työpalkkojen fyysistä minimiä*, ja jos työpalkka on annettu, *voiton maksimi* vastaa työpäivän sellaista pidentämistä kuin työläisen fyysiset voimat suinkin sallivat. Voiton maksimia rajoittaa siis vain palkan fyysinen minimi ja työpäivän fyysinen maksimi. On selvää, että näiden *maksimaalisen voiton suhdelluvun* molempien rajojen puitteissa voi olla lukuisia vaihteluja. Sen tosiasiallisen tason määrää vain pääoman ja työn välinen lakkaamaton taistelu; kapitalisti yrittää alituisesti painaa työpalkan sen fyysiseen minimiin ja pidentää työpäivää sen fyysiseen maksimiin, kun taas työläinen painostaa jatkuvasti päinvastaiseen suuntaan.

Kysymys on taistelevien voimasuhteista.

2. Mitä tulee *työpäivän rajoittamiseen* Englannissa ja kaikissa muissakin maissa, niin sitä ei ole milloinkaan säännelty muutoin kuin *puuttumalla asiaan lainsäädännöllistä* tietä; tätä puuttumista ei olisi kuitenkaan koskaan tapahtunut, elleivät työläiset olisi alituisesti painostaneet ulkoapäin. Joka tapauksessa työpäivän rajoittamisesta ei olisi koskaan tullut mitään työläisten ja kapitalistien välisen yksityisten sopimusten tietä. Tämä *yleisen poliittisen toiminnan välttämättömyys* sinänsä todistaa, että puhtaasti taloudellisessa toiminnassa pääoma on vahvempi puoli.

Mitä tulee *työn arvon rajoihin*, niin niiden tosiasiallinen määrääminen riippuu aina tarjonnasta ja kysynnästä. Tarkoitin tällä työn kysyntää pääoman taholta ja työn tarjontaa työläisten taholta. Siirtomaavalloissa on tarjonnan ja kysynnän laki edullinen työläiselle. Siitä johtuu työpalkkojen suhteellisen korkea taso Yhdysvalloissa. Pääoma on siellä kovalla koetuksella; se ei voi estää työmarkkinoiden alituista tyhjenemistä, mikä johtuu siitä, että palkkatyöläisistä tulee jatkuvasti riippumattomia, itsenäisiä talonpoikia. Palkkatyöläisenä oleminen on hyvin suurelle osalle Amerikan kansasta vain väliaikainen olotila, josta työläinen uskoo varmasti pääsevänsä joko lyhemmän tai pitemmän ajan kuluttua. Parantaakseen tätä asiaintilaa siirtomaissa Britannian isällinen hallitus on jonkin aikaa noudattanut niin sanottua nykyaikaista kolonisaatioteoriaa, jonka mukaan siirtomaissa asetetaan keinotekoisesti korkea hinta maalle, jotta tällä tavalla esittäisiin palkkatyöläisiä muuttumasta liian nopeasti riippumattomiksi talonpojiksi.

Mutta siirtykäämme nyt tarkastelemaan vanhoja sivistysmaita, joissa pääoma hallitsee koko tuotantoprosessia. Ottakaamme esimerkiksi maatyöläisten palkkojen kohoaminen Englannissa vuosina 1849—1859. Mikä oli sen seurauksena? Maanvuokraajat eivät voineet, kuten ystävämme Weston olisi heitä neuvonut, korottaa vehnän arvoa eivätkä edes vehnän markkinahintaa. Heidän täytyi päinvastoin tyytyä sen alenemiseen. Mutta näiden 11 vuoden aikana he ottivat käytäntöön erilaisia koneita ja uusia tieteellisiä menetelmiä, muuttivat osan peltomaasta laidunmaaksi, suurensivat farmeja ja sitä tietä tuotannon mittasuhteita, ja supistamalla työn kysyntää näillä ja muilla työn tuotantovoimaa lisäävillä keinoilla he tekivät jälleen maalaisväestön suhteellisen ylilukuiseksi. Tämä on se yleinen menetelmä, jota pääoma käytti vanhoissa, kauan sitten asutuissa maissa reagoidessaan nopeammin tai hitaammin työpalkkojen kohoamiseen. Ricardo on aivan oikein huomauttanut, että kone kilpailee alituisesti työn kanssa ja voi useinkin tulla otetuksi käytäntöön vain jos työn hinta on saavuttanut tietyn tason,³⁸ mutta koneiden käyttäminen on vain yksi monista työn tuotantovoiman kohottamismenetelmistä. Sama kehitys, joka toisaalta aiheuttaa tavallisen työn suhteellista liikarunsausta, yksinkertaistaa toisaalta ammattitaitoa vaativaa työtä ja tekee sen siten halvemmaksi.

Sama laki toteutuu toisessakin muodossa. Työn tuotantovoiman kehittyessä nopeutuu pääoman kasautuminen siitäkin huolimatta, että palkkataso on suhteellisen korkea. Tästä voitaisiin päätellä — kuten teki *Adam Smith*, jonka elinaikana nykyaikainen teollisuus oli vielä lapsenkengissä — että tämä pääoman nopeutunut kasautuminen painaa vaakalaudan työläisen puolelle, sillä se turvaa hänen työnsä kasvavan kysynnän. Monet samaa mieltä olevat nykyajan kirjailijat ovat ihmetelleet sitä, että työpalkka ei ole noussut merkittävämmiin, vaikka englantilainen pääoma on viimeisten 20 vuoden aikana kasvanut paljon nopeammin kuin Englannin väestö. Mutta samalla kun kasautuminen edistyy, myös *pääoman kokoonpano muuttuu progressiivisesti*. Kokonaispääoman se osa, jonka muodostaa pysyvä pääoma, koneet, raaka-aineet, kaikenlaiset tuotantovälineet, yhä kasvaa verrattuna pääoman toiseen osaan, joka käytetään työpalkkoihin eli työn ostoon. Tämän lain totesivat enemmän tai vähemmän tarkasti Barton, Ricardo, Sismondi, professori Richard Jones, professori Ramsay, Cherbuliez ja muut.

Jos näiden molempien pääomanosien suhde oli alkujaan 1:1, niin teollisuuden kehittyessä se tulee olemaan 5:1 jne. Jos 600:n kokonaispääomasta sijoitetaan työkaluihin, raaka-aineisiin ym. 300 ja työpalkkoihin 300, niin kokonaispääoman on kaksinkertaistuttava luodakseen 600 työläisen kysynnän 300 asemesta. Mutta jos 600:n pääomasta sijoitetaan sitten 500 koneisiin, materiaaleihin jne. ja vain 100 työpalkkoihin, on saman 600 pääoman kasvettava 3600:aan luodakseen 600 työläisen kysynnän 300 asemesta. Sen tähden teollisuuden kehittyessä työn kysyntä ei pysy pääoman kasautumisen rinnalla. Se tosin lisääntyy, mutta alituisesti vähenevässä suhteessa pääoman lisääntymiseen verrattuna.

Nämä muutamat viittaukset riittävät osoittamaan, että nykykaisen teollisuuden kehitys on kallistava vaakalautaa yhä enemmän kapitalistin hyväksi ja työläisen vahingoksi ja että sen vuoksi kapitalistisen tuotannon yleisenä tendenssinä ei ole palkkojen keskitason kohottaminen, vaan sen alentaminen, so. *työn arvon* painaminen suuremmassa tai pienemmässä mitassa sen *alimpaan rajaan*. Mutta jos nykyisen järjestelmän vallitessa *asiat* pyrkivät menemään tähän suuntaan, niin meritseekö se, että työväenluokan pitäisi kieltäytyä taistelemasta pääoman anastuspyrkimyksiä vastaan ja lakata käyttämästä tilapäisiä suotuisia mahdollisuuksia asemansa väliaikaiseen parantamiseen? Jos työläiset menettelisivät näin, niin he muuttuisivat rappioituneiden köyhimysten yhtäläiseksi joukoksi, jolla ei enää olisi pelastusta. Luulen osoittaneeni, että työläisten taistelu palkkatasosta on erottamattomassa yhteydessä palkkatyöjärjestelmään, että 99 tapauksessa 100:sta työläisten palkankorotusyritykset ovat vain ponnistuksia, joiden tarkoituksena on säilyttää oleva työn arvo, ja että välttämättömyys taistella kapitalisteja vastaan työn hinnasta johtuu työläisten olosuhteista, jotka pakottavat heidät myymään itseään tavarana. Jos työläiset antaisivat pelkurimaises-

ti perään jokapäiväisissä yhteenotoissaan, joita heillä on pääoman kanssa, he epäilemättä eivät enää kykenisi aloittamaan mitään suurempaa liikettä.

Samaan aikaan, riippumatta lainkaan palkkatyöjärjestelmään liittyvästä työläisten yleisestä orjuutuksesta, työväenluokan ei pidä yliarvioida tämän jokapäiväisen taistelun lopullisia tuloksia. Sen ei pidä unohtaa, että tässä jokapäiväisessä taistelussa se taistelee vain seurauksia eikä näiden seurausten syitä vastaan; että se vain hidastaa alaspäin liukumista, mutta ei muuta sen suuntaa, että se käyttää vain lievityskeinoja, mutta ei paranna sairautta. Sen tähden työläisten ei pidä rajoittua yksinomaan näihin välttämättömiin sissisotiin, joita pääoman lakkaamattomat anastuspyrkimykset tai markkinatilanteen muutokset alinomaan synnyttävät. Heidän täytyy ymmärtää, että nykyinen järjestelmä kaiken sen kurjuuden ohessa, jota se mukanaan tuo, luo samalla ne *aineelliset edellytykset* ja *yhteiskunnalliset muodot*, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan taloudellista uudistamista varten. *Taantumuksellisen* tunnuksen: »*Oikeudenmukainen päiväpalkka oikeudenmukaisesta työpäivästä!*» asemesta työläisten tulee kirjoittaa lippuunsa vallankumouksellinen tunnus: »*Alas palkkatyöjärjestelmä!*»

Lopetan tämän kovin pitkän ja varmaankin väsyttävän selostukseni, jonka olin pakotettu tekemään valaistakseni perusasiaa, ja ehdotan hyväksyttäväksi seuraavan päätöslauselman:

1. Työpalkkatason yleinen kohottaminen johtaisi voiton yleisen suhdeluvun alenemiseen, mutta se ei suurin piirtein vaikuttaisi tavaroiden hintoihin.

2. Kapitalistisen tuotannon yleisenä tendenssinä ei ole työpalkan keskitason kohottaminen, vaan sen alentaminen.

3. Ammatilliset järjestöt toimivat menestyksellisesti pääoman anastuspyrkimysten vastustuskeskuksina. Ne eivät saavuta tarkoitustaan osittain siksi, että eivät käytä voimiaan asianmukaisella tavalla. Ylipäänsä ne eivät saavuta tarkoitustaan siksi, että rajoittuvat käymään sissisotaa olemassaolevan järjestelmän seurauksia vastaan sen sijaan että pyrkisivät samalla sitä muuttamaan ja käyttäisivät järjestyneitä voimiaan vipusimena työväenluokan vapauttamiseksi lopullisesti, so. palkkatyöjärjestelmän poistamiseksi lopullisesti.

Kirjoittanut K. Marx toukokuun lopulla — 27. kesäkuuta 1865

Julkaistaan kirjusen tekstin mukaan

Julkaistu ensi kerran erillisinä kirjusenä Lontoossa 1898